

Kovács József emlékkönyv

KOVÁCS JÓZSEF

EMLÉKKÖNYV

Keszthely, 2022

Szerkesztette:

Dr. Dubleczy Károly

Lektorálta:

Dr. Kovács Gellért – Kovács Máté – Kovács Bálint

A könyv elkészítésében közreműködtek:

Dr. Pálmai Ottó

Bolla Kálmán

Csordás S. Tibor

Füller Imre

Kovácsné Dr. Gaál Katalin

Dr. Husvéth Ferenc

Dr. Mihók Sándor

Tál Zoltán

Dr. Benedek Zsuzsanna

Dr. Tossenberger János

Dr. Wekerle László

Dr. Dubleczy Károly

© A kötet szerzői, 2022

Kiadó:

Georgikon Alapítvány

ISBN 978-615-01-6887-3

„A két öreg sárga megfontoltan ügetett keresztül a falun, a kastélydombon gazdátlan malacok turkáltak, s néhány ácsorgó paraszt megemelte a kalapját. A kis vörös pópa kint állt a kapuban, és hajlongva nagyot köszönt az elhaladó fogatra, amit Varjassy biccentéssel viszonzott csupán, míg a parasztnak maga is kalapot emelt. Kívül a falun, napfényes barna ősz hevert a lusta dombokon, itt-ott ekék szántottak, boronák táncoltak a rögökön, s lassú járású emberek ballagtak fütyörészve a lassú marhák után. Egy útszéli kerek vackorfa piros volt már, s a rét fölött sűrű csapatban seregélyek húztak el, mint valami földszínű furcsa kis felhő.

- Milyen békés az élet – gondolta magában, ahol kevés az ember és sok a szabad mező. Az Isten világa békére termett, csak az emberek rontják. Azok az emberek, akiknek nincsen dolguk a földdel, akiknek éppen ez a rontás a mesterségük.”

Wass Albert – Mire a fák megnőnek

Dr. Pálmai Ottó

Elnöki köszöntő

Az idei évben lett 30 éves a Georgikon Alapítvány.

Az alapítvány célja a Georgikon hagyományainak őrzése, emlékeinek ápolása, történetének eddig nem ismert eseményei feltárásához támogatás nyújtása, az intézmény magas színvonalú oktató, nevelő és tudományos tevékenységének a segítése. Célja az alapítványnak továbbá a Georgikon Campus legkiválóbb hallgatóinak ösztöndíjakkal való segítése, az anyagilag szociálisan rászorulóknak pénzügyi támogatása, a fiatal oktatók és kutatók pályázati alapon való erkölcsi és anyagi elismerése.

Alapítványunk szervezésében állítottunk szobrot Bakonyi Károly szőlőnemesítőnek és Sáringer Gyula nemzetközi hírű entomológus professzornak, valamint egyik volt rektorunk, egyetemi tanárunk és országgyűlési képviselőnk tiszteletére létrehoztuk a „Belák Sándor díjat”.

A Georgikon Campuson évente sikeresen megrendezésre kerülő Növényvédelmi Fórum és Georgikon Napok pénzügyi ügyintézését is alapítványunk végzi.

Elindítottuk a Georgikon kiskönyvtár sorozatunkat.

Első alkalommal, 25 évvel ezelőtt az akadémia alapításának 200 éves évfordulójára kiadtuk a Georgikon 200 című kétkötetes könyvünket, amit később további kiadványok követtek.

E sorozatban kerültek kiadásra neves professzorokat bemutató és egyéb érdekesebb témájú kiadványok, mint pl. a Keszthelyi gazdasz énekeskönyv.

Nagy örömünkre szolgál, hogy a kiskönyvtár sorozat 25. tagjaként most kiadhattuk Kovács József professzor Úr életművét bemutató kiadványunkat.

Professzor Úr 68 éven át folytatta oktató- kutató munkáját a hallgatói és a környezete nagy örömeire. Alapító tagja volt a Georgikon Alapítványnak és haláláig elkötelezetten és örömmel dolgozott ezen a területen is.

Az intézmény ősi nevének megőrzéséért, fennmaradásáért folyamatosan küzdött, ami sikerrel is járt, ugyanis a Georgikon név a többszöri átszervezés után is megmaradt.

Szakmai érdeklődése az állattenyésztés mellett a vidék, a gazdálkodás teljes vertikumára kiterjedt. A közösségi rendezvényeken ízesen, hangulatosan előadott történetei mindig nagy közönséget vonzottak. „Gazda légy, gazda légy” figyelmeztetett bennünket. Egész élete tapasztalatával tudta, sulykolta, hogy csak ezzel a szemlélettel lehet eredményesen gazdálkodni.

Az ifjúság nevelésében folyamatosan és érzelemmel a Georgikon iránti kötődést mélyítette, a hagyományok megbecsülésére készítette hallgatóit.

Elégedettséggel és örömmel tölt el bennünket, hogy Kovács József professzor Úr szakmai tevékenységét, a Georgikon, a város és a tágabb közösségek érdekében végzett munkáját ebben a kötetben megörökíthettük az utókor számára.

Dr. Pálmai Ottó
c. egyetemi docens
a Georgikon Alapítvány Kuratóriumának elnöke

Dr. Dubleczy Károly

Előszó

A Georgikon egyik meghatározó személyisége, a tanszékvezető egyetemi tanár, a professzor emeritus, a kortársak Kovács Jóskája, a fiatalabbak Jóska bácsija, a legtöbbszámára a „Disznós Kovács” 2021-ben megtért őseihez és ezen túl már csak odafentről figyel ránk.

Jóska bácsi életútja szorosan összefonódott intézményünkkel. Annak a professzori karnak az utolsó mohikánjai közé tartozott, akikre a szó szoros értelmében igaz volt, az iskolateremtés, az elméleti és gyakorlati tudás ötvözésének képessége.

Életrajzi kötetével is tisztelgünk oktatói, kutatói, iskolaszervezői életpályája előtt, de akik ismerték jól tudják, hogy mindezen szakmai tevékenysége mellett őszinte tiszteletünk a mindenkor emberséges, mindenre odafigyelő, a kötelezőnél sokkal többet vállaló, munkatársain mindig segíteni kész kollégának is szól.

Sokszor találkoztunk és ilyenkor nem csak felszínesen köszöntöttük egymást. Ő mindig ragaszkodott hozzá, hogy váltsunk pár szót, beszélgessünk. Érdeklődött az aktualitásokról, az egyetemi történelekről, az ország helyzetéről, de leginkább a mezőgazdaságról, az állattenyésztésről, a faluról. Számtalanszor megkérdezte tőlem, hogy „de Karcsikám mi lesz a faluval, mi lesz a faluval...?” Erre a kérdésre természetesen nem tudtam megnyugtató választ adni és sajnos a kérdése továbbra is aktuális. A vidéki élet és az állatok szeretete kiskora óta fontos volt számára és ezt a szemléletet át tudta

adni a hallgatóknak is. Nagyon tanulságosak a bácskai tanyasi életről, a népi bölcsességekről szóló visszaemlékezései. Kicsit megmosolyogtató, hogy manapság a „körforgásos gazdálkodás” – helyi termelés, helyi termékfeldolgozás, fogyasztás, környezetbarát gazdálkodás, fenntarthatóság, a melléktermékek felhasználása - preferálása, tulajdonképpen a többszáz éves magyar falusi gyakorlat visszaállítását jelenti.

Elkötelezettségét az alma mater és Keszthely iránt hűen jellemezte, hogy egészségi állapota rosszabbra fordulását követően is folyamatosan bejárt az egyetemre, a végén már bottal, nehézkesen, de Kölűs Gabi bácsihoz hasonlóan az utolsó időszakban is hűségesen látogatta a tanszéket. Példát mutatva a fiatalabb generációknak eljött minden ünnepségünkre és az utolsó pillanatig rengeteget olvasott. Idős korában is, fiatalokat meghazudtoló tájékozottsággal rendelkezett az aktuális állapotokról. Hihetetlen memóriája volt. Emlékezett a gyerekkori nevekre, arra, hogy hogyan hívták az orosz katonát, aki a tanyájukra került, de ugyanez jellemző a hallgatótársaira, munkatársaira, barátaira. Élő kalendárium volt és nagyon sajnálom, hogy azokat a beszélgetéseket, amelyeket egy-egy hosszabb vidéki, vagy pesti út során folytattunk nem rögzítettük. Nagy élvezet volt hallgatni a visszaemlékezéseit. Ízesen beszélt és soha nem hagyott ki egy-egy viccet, poént. Nagyon jó volt a humorérzéke. Igazi társasági emberként mindenki szeretett együtt lenni vele. Nem véletlen, hogy az évfolyamtalálkozóknak állandó meghívottja volt és részt is vett ezeken.

Jóska bácsi a családja mellett értünk, a Georgikonért élt és alkotott. Alapítója volt a Georgikon 200 éves jubileumakor alapított Georgikon Alapítványnak. A legtöbben az előadásaira emlékeznek, mások a tenyésztői munkásságára, a keszthelyi nagy fehér hússertésre, tanszékvezetői vagy rektorhelyettesi tevékenységére. Ezért bár már nincs közöttünk, de számunkra nem halt meg. Ahogyan mondani szokták ugyanis, aki értünk élt, az számunkra sosem hal meg, és valóban továbbra is itt van közöttünk. Számtalanszor emlegetjük az oktatással vagy a sertésenyésztéssel kapcsolatban, az 56-os ünnepségeken, amelyeknek állandó szónoka volt és minden alkalommal amikor felidézzük a régi békés, boldog időket, azt a professzori gárdát, amelynek ő is meghatározó tagja volt.

Azt kívánom, hogy töltsse be ez a kötet küldetését és segítsen abban, hogy Jóska bácsi emlékét ne tudja kikezdeni az idő és életpályája válhasson tiszta, követhető úttá az utókor, a fiatalabb generációk számára.

2022 adventjében

*Dr. Dublecz Károly
egyetemi tanár, a kötet szerkesztője*

Unokája, Kovács Bálint interjúja nagyapjával

Kovács Bálint

Bácskai tanyán születtem 1927-ben. A tanyán, ahol a családok egymástól távolabb, külön-külön éltek. Itt játszópajtás nem volt. Nekem kérem a játszó pajtásaim azok a kis állatok lettek, amelyek ott voltak mellettem az udvarban minden faj, marhától a lóig, libától a kacsáig, csirkétől a gyöngyösig. Ezek mind megtalálhatók voltak.

A tanyai szülői ház Bácsborsód község Kovács-dűlőjében

Bácsborsód napjainkban

Az anyai nagymama

A szülők

De akkor te a disznó körül úgylis sertepertéltél, mint akire számítottak a családban, mivel te vigyáztál rájuk.

Én még nem szakmáról szeretnék beszélni, hanem arról, hogy hogyan kerültem a jószág közelébe. A kicsi állat nekem egyben játszópajtásom is volt, mert más nem volt. És a nagy állatok közül a sertés volt az, amelyik énrám kicsi koromban sem jelentett veszélyt. Mert a ló és a marha megrúghatott volna. De ahogyan nőtem, úgy mindig a nagyobbak közelébe is kerültem dolgot végezni.

A jószág pasztorálása, a liba és a pulyka pásztorság a gyerekeknek a feladatai közé tartozott. Sertés őrzés, marha őrzés a tanyasi gyerekeknek azonban nem nagyon adódott. Nem voltak legelők a nagy háziállatoknak a bácskai tanyasi parasztnál. Csak éppen úgy alkalmi legelők voltak, például, ha esetleg úgy vetették a gabonát, hogy a baltacímmel vegyessen és akkor aratás után, ha még jöttek a nyári esők, akkor a baltacím

meg a tisztessű nőni kezdett és ott lehetett legeltetni a marhákat. Amikor már nagyobbacska voltam, a nyári szünetben a nagyállat legeltetése is feladatomból volt. Nem mindig volt könnyű megőrizni úgy az állatokat két szalagparcella között, hogy a marhák ne egyék le a szomszéd kukoricáját. Ezt úgy oldottuk meg, hogy ott volt a beidomított pulikutya amelyik ment és észrevette, hogy ha közelített a tehén a kukoricatőhöz, hogy leharapja. Nem is kellett mutatni neki, hogy menjen oda vagy mondani, hogy zavarja el őket.

A tanya előtt azzal kezdtem, hogy a kicsi állatokkal foglalkoztam. A kicsi állatot például a kikelt kicsi csirkét begyűjtötték. Kosárba, amibe rongy volt betéve és le voltak takarva. Anyám ahogy megszáradt a kicsi csirke, a kiskacsa, a kisliba vagy a kispulyka az anyja alatt akkor azt behozta és beletette a konyhába a kemence oldalára. Legtöbbször lapos vesszőkosárba. A kicsi jószágok 1-2 napig így voltak és utána mentek az anyjuk alá. Szóval ezekbe az egyszerű munkákba kapcsolak be. A liba pásztorságra emlékszem legelőször. Ez a liba pásztorság annyiból állt, hogy olyan helyen, ahol gyümölcsfák körül nőtt a gyepek, akkor a libákat kiengedtük. A tanya körül nem volt kerítés. Vigyázni kellett nehogy a gabonát, vagy a fiatal kukoricát leleljenék. A liba pásztorságot a falusi gyerekek közül is sokan végezték, főleg a falu szélén lévő vizenyős területeken, ahol a fű jobban nőtt, mint másutt, akkor oda, terelték ki őket a gyerekek. Ezek voltak a libapásztorok, akik a maguk hasznosságát már ezzel is bizonyították, hogy nem haszontalanok. Játék közben vigyáztak, hogy kárt ne tegyen a jószág.

Később jöttek a pulykák, akik nagyobb területeket bebarangoltak a rovarok után. Őrájuk meg azért kellett vigyázni, nehogy az idegeneknek a vetéseiben taposással kárt tegyenek. Például, ha a lucernába belement egy nagyobb pulyka farka, egy 50-100-as farka, akkor azért letaposták, ami kárt okozott. Azért is vigyázni kellett rájuk, hogy a ragadozók el ne vigyék őket. De a mi környékünkön nem volt olyan búvóhely a tanya közelében, ahol róka meghúzódhatott volna. Ilyen kártétel nem volt a ház körül sem. A kutyák annyira vigyáztak, hogy bármi szokatlan jelenség történt a tanya körül, azt jelezték. Még azt is jelezte például a Rigó nevű kutya apámnak, hogy a tehén ellett. Akkor bejött az ajtó elé és ugatott, szólt, hogy jöjjön ki. Szóval a kutyára nagyon vigyáztak. Nem speciális külön kutyafajták voltak, inkább arra emlékszem, hogy minden udvarban más fajta kutya volt.

Emlékszel, hogy mikor voltál először disznóvágáson?

A disznóvágásra mindig ősszel és télen került sor. Főleg eladásra hizlalták az állatokat. Ha meghíztak akkor eladták őket. Úgy hívták ezeket a felvásárlókat, hogy cenzárok. És ezek járták, tanyákat és válogatták az állatokat. Ezeknek volt egy nagy felvásárló partnere Pesten, egy nagykereskedő. Azok teherautóval kijöttek a tanyára. Arra is emlékszem, hogy már az én időmben is voltak emeletes sertésszállító teherautók és ha ezekkel jöttek, akkor a gazda inkább nekik adta oda, mert ilyenkor nem kellett bevinni az állatot a vasútra.

Előtte úgynevezett disznó szállító emeletes vagonok voltak. Ilyenkor a tanyáról lovaskocsival vitték be a sertést vasútra. A kocsit lefedték, hogy ki ne ugorjanak az állatok. Az külön gondot jelentett, hogy nem volt egyszerű ilyen nehéz, másfél mázsás sertéseket a lovaskocsira föltenni, azt elvinni és aztán a vasútállomás rakodóján lehajtani. Minden vasútállomáson volt akkoriban állatfölhajtó. Ilyet ma már csak kevés helyen lehet látni. A rámpa téglából vagy betonból, vaskorláttal épült. A lehajtó rámpára könnyen le tudták hajtani az állatokat a lovaskocsiról, a felhajtó rámpán pedig úgy tudták felhajtani a lovat, a marhát vagy a sertést a vagonba, hogy ne legyen lábsérülés vagy a húson bevérvés.

Most akkor ez volt az élőállat szállítás. De hogyan dolgoztátok fel ti magatok a sertést?

Hát az meg minden háznál a maga szokása szerint történt és a fagyos idő beálltával kezdődött. Ha egyébként úgy adódott, hogy nyáron vágtak, akkor a tartósítás úgy történt, hogy lesütötték a húst. Az egész sertést földarabolták és mindazt, amit lehetett lesütötték, a többit az aprólékot pedig a rokonság körében szétosztották, hogy kárba ne vesszen. Tehát nyáron se kellett henteshez menni, meg aztán nem is volt minden faluban hentes. Nálunk például Bácsborsódon nem volt hentes, hanem Bácsbokodon kedden volt a piac, akkor, ha mentek kedden piacra mamáék, vitték a tojást, akkor hoztak friss húst. A hentesek megjöttek a tanyákra és vettek maguknak akkora hízót, olyan kondíciójú állatot, ami őnekik kellett. Zsír is lehetett venni a boltban, de érdekes volt, hogy a sertés esetében a zsír legalább olyan fontos volt, mint a hús. Minden

ételféleségben a kenyér mellett ott volt a sertészsír. Érdekes, hogy a magyarországi keresztény lakosság zsírral főzött és egyedül a görög keletieknél volt szokásban, hogy olajjal is főztek bőjtben. De a többieknél a római katolikusoknál és a reformátusoknál az olajjal való főzés csak a háború alatt jött divatba. Olcsóbb is lett az olaj, mint a zsír, meg hát a zsírból az előírások szerint be kellett szolgáltatni. Hogyha otthon vágunk a háború alatt sertést, akkor annak függvényében, hogy hányan vannak a családban és mekkora volt a sertés, adott mennyiségű zsírt be kellett vinni a község házára, hogy a városi lakosság zsírellátását biztosítani lehessen. Így nemcsak a nagy vágóhidak vágóhidjairól kikerülő ipari feldolgozott sertések zsíriját, hanem a házi vágásból származó zsírt is be kellett szolgáltatni a háború alatt. De akkoriban még a városokban is hizlaltak disznót. Még nekünk is volt itt disznónk, mikor idekerültünk 1953-ban Keszthelyre. És akkor, amikor abbahagytuk a lakótársunknak adtuk át az ólat, és akkor azok tartottak benne hízót és azok levágták.

A vágás döntően télen volt, amikor a fagyos idő bejött. Akkor nem volt még mesterséges fogyasztási, hűtési lehetőség a pincén kívül. A vendéglősök csináltak régen jégvermeket. Nagyon vastag nádteteje volt. A verem maga egy földbe ásott gödör volt, amit vastagon szalmával béleltek ki. Ezt a vermet télen töltötték meg jéggel amikor a lovakat jártatni kellett. Voltak szegény emberek, akik vállalkoztak arra, hogy vágták a jeget a tavakon, és ebből a jégből vittek még a halott ember alá is, teknőben. Az volt a hűtő a ravatalozó padon. Ma már nincsenek a falvakon meg ezek a jégvermek, de valahol láttam még mostanában is, de nem emlékszem már, hogy hol. A kocsmárosok tavasszal és nyáron a veremből hordták be a télen begyűjtött jeget a söntéspultba a sör mellé.

A disznótort pedig falun úgy csinálták, hogy télire hizlaltak és a húst az előzőekben említett lesütéssel és füstöléssel tartósították. Ilyenkor a hidegben nem romlott meg a hús, a füstölésre szánt húsokat pedig alaposan lesózták. A fő termékek a fűszerezett kolbász, a hurka, a besózott szalonna és sonka voltak. Minden háznál volt füstölő, vagy pedig a kémény volt olyan, hogy a kemence fűtésénél egy nagy kürtű kéménybe föl lehetett akasztani a füstölésre váró húst. Füstölés előtt a húst besózták, szikkasztották és ezekbe a füstölő kéményekbe akasztották.

A megfüstölt húsokat azután nád- vagy zsúptetős házak padlásán, vagy pedig az alatta lévő szellős kamrában akasztották föl, de mindig úgy, hogy a levegő mozogjon fölötte.

Az ilyen szikkadt száraz sonkát és szalonnát ettük nyáron paradicsommal, erős zöldpaprikával, puha kenyérrrel. Olyan huzatos helyet tudtak kialakítani, hogy a húsból nem csöpögött ki a zsír nyáron se. Persze ilyen bolond nyári meleg, mint ami most van akkor talán nem volt.

Mondtad, hogy neked játszópajtásaid is voltak a disznók, de akkor nem fájt a szíved a disznóvágáskor?

Mindig voltak csecsvesztett kismalacok, amelyeket a koca nem tudott szoptatni. Amikor tehénfejéskor anyám az első sugarakat a tőgyből külön fejte és félretette egy kis edénybe, akkor én a kicsi rögtön szaladtam oda és én azt mindjárt odavittem a csecsvesztett malackáknak.

Nem az istállóban tartottuk bezárva a teheneket, mert akkor sokkal több dolog lett volna a trágyát kihordani. Kint voltak a nagy korláttal körülvett marhaakolban. Nyáron ott fejt anyám, de ha sok volt a szúnyog meg a bögöly, akkor „gyere kisfiam” mondta, törte az ágat és mentem oda mellé a legyeket elhajtani. A szúnyog csak este jött, de a bögöly inkább délben, ha olyan szoptató tehén volt, amit délben is meg kellett fejni. Az összes tejet nem adta anyám a borjúnak.

Na de a csecsvesztett kismalac hogyan kapcsolódik ide?

Apám olyan fiaztató ólat csinált a góré alatt, hogy egy kis lyukon a szopós malacok mindig szabadon kijöhettek az udvarra. És hát amíg a malacok odabent szoptak, a szegény csecsvesztett kismalac, amelyiknek már nem jutott csecs, kijött az ólból. Akkor anyám mondta, hogy na akkor vigyél neki egy kis tejet.

A tehén elsősugaras tejét én elvittem a kismalacnak és a kismalac hozzám szokott, és még ha a templomba mentem is eljött utánam. Annyira kézhez szoktatható az etetésen keresztül a sertés, hogy talán még jobban, mint a kutya. Ha én lefeküdtem délbe pihenni, mert a tanyasi paraszt korán kelt reggel dolgozni, de délben mindig volt pihenő, úgy hívták, hogy huja. Ebéd után, ha kifeküdtem a gyöpre egy pokrócra, akkor az ilyen kézhez szoktatott malacok odajöttek mellém. Nem volt sok, mert egyszerre csak egy vagy két koca ellett, tehát 1-2 ilyen kis malacka volt.

Nyári időben odajöttek mellém, vakartam a hasukat és együtt feküdtünk ott kint. És hát nagyon hozzá tudtak szokni az emberhez. Mindig az volt a legnagyobb baj, hogy hogyan vágják le, amikor annyira hozzászokott az emberhez. De hát levágták nem lehetett mit csinálni.

Már Baján jártam polgári iskolába, amikor eljött egyszer hozzám anyám meglátogatni. Egy gyönyörű szép fehér selyemsálat hozott. Nem volt nagy szokás nálunk az ajándékozás. A végén amikor elbúcsúzott a vasútállomáson, akkor mondta el, hogy most vágtuk le a Curit. Mert Curinak kereszteltük el a csecsvesztett malacokat. Úgy az emlékeimben vannak még most is ezek a kismalacok. Nyári időben mindig voltak ilyen kézhez szoktatott, a háziasszonyokhoz, és a kisgyerekekhez szokott állatok. Az asszonyok azok még a konyhába, is oda szoktatták őket, mert a konyha hulladékból is adtak nekik. Hát ez a Curi vagy egy másik bement a nyári konyhába, és ott szimatolt körbe-körbe. A felső lakásba nem mehettek be, csak a nyári konyhába. Volt kemence meg tűzhely is benne. A tűzhelyben a kukoricacsutka volt a tüzelőanyag. Nem kellett aprítani és a száraz csutka az tökéletes volt a tűzrakáshoz. Sőt anyám még a vasaláshoz is begyűjtött, aztán a csutka parazsat rakta bele a vasalóba.

Tudod nekem az az érdekes, hogy mégis ilyen közel került hozzád ez a világ, holott neked a játszópajtásaidat vágtátok le és ettétek meg. Mégis a sertésnek szentelted az életedet.

Hát nem erre tettem az életemet, de az igaz, hogy ami ott kinn a tanyán történt velem az maradandó volt. Amikor elkerültem tanulni, nyaranta akkor is hazakerültem. Abban a kéthónapos időben is mindig volt kézhez szoktatott állatom.

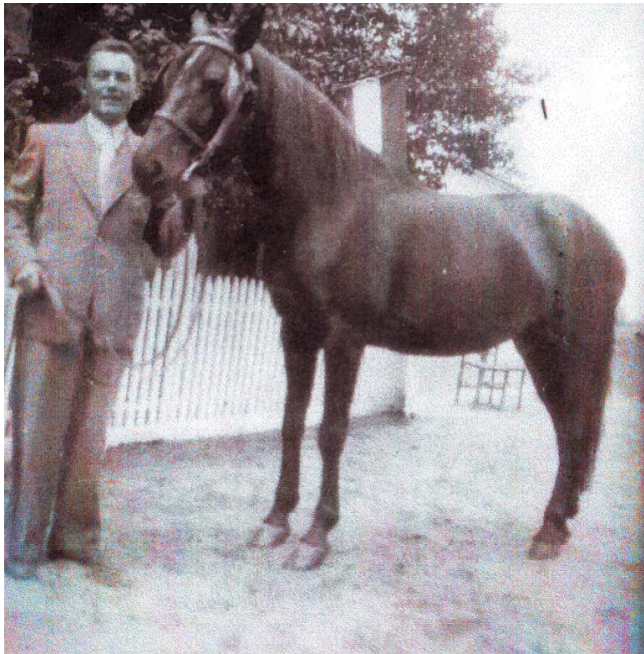
1938-ban nagyapám meg az anyám Bajára vittek be az özvegy egyedül élő nagynénémhez. Baján a polgári iskolát jártam. Nem hiszem, hogy középiskolába kerültem volna, ha ő nincs Baján. A nagyapám megkérdezte anyámtól, hogy miért ad iskolába. „Elmegy ez a gyerek, nektek pedig otthon az ő helyettesítésére kell fogadni valakit a munkavégzésére.

A bajai polgári fiúiskola cserkészcsapatának kiscserkésze, 1940

Aztán elkerültem Bácsalmásra mezőgazdasági középiskolába. Ott is az állattenyésztés érdekelt a legjobban. Az állatokhoz fűződő gyerekkori kötődésem nem múlt el később se, végig kísért a középiskolában meg az egyetemen is.

1946-ban nyáron végeztünk Bácsalmáson. Érettségiztünk kitűnő eredménnyel, és akkor felmentünk Pestre az Eszterházy utcába. Ott volt a József Nádor Műszaki Egyetemnek a Mezőgazdaságtudományi Kara és ott bejelentkeztünk. És fölvettek, és akkor ősszel fölmentem Pestre és lettem első éves mezőgazda hallgató.

Édesapja Hajnal nevű nóniusz kancájának bemutatása, 1948

Tanulmányi szemlén a martonvásári egyetemi tangazdaságban, 1949

És aztán érdekes módon, nagy szerencsémre, amikor 1950-ben befejeztem az egyetemet, akkor az Állattenyésztési Kutatóintézetbe kerültem, és a kutatóintézet sertésosztályára neveztek ki segédkutatónak. Akkor Kertész Ferenc volt a Sertésenyésztési Osztály vezetője a kutatóintézetben. Feri bácsi volt az én patrónusom, ő irányította a kutatómunkát. Az Állattenyésztési Kutatóintézet akkor Pesten a Váci utcában volt.

Volt olyan tag a minisztériumban, aki összeszedte a bezárt egyetemekről a professzorokat, és ezekből ezerkilencszáznegyvenkilencben hozta létre a kutatóintézetet Budán, a Vérmezőn.

Az Attila utca nem is tudom hány szám alatt, ahol a mezőgazdasági könyvtár van, ott volt az állattenyésztési kutatóintézet is, és én meg nagyon közel, a Retek utca 23-ban, az intézet szomszédságában laktam 7 évig egyetemistaként, meg később, mint kutató. A Retek utca az ott van a vár följáratnál ez az Attila utca még a Vérmezőnek a keleti oldala, úgyhogy én mindig úri módon besétáltam a munkahelyre, meg hazamentem meg.

1953-ban helyeztek le bennünket Keszthelyre. 1954-ben indult újra az egyetem, mert időközben a kommunisták bezárták.

Mikor alapult a Keszthelyi egyetem?

1797-ben. Keszthelyi mezőgazdasági akadémia volt. Ez nem tartozott Pesthez, hanem amikor jött az orosz megszállás, a kommunisták bezárták a vidéki agráregyetemeket. Akkor létesült a Magyar Agrártudományi Egyetem. Korábban a József Nádor Műszaki Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kara volt. Én erre iratkoztam be negyvenhatban.

Akkor újból megnyitották Debrecen is, mert ott is megszüntették az agrároktatást, amikor itt Keszthelyen is meg Óváron is. És akkor 1953-ban kerültem ide segédkutatónak. A Berke professzor volt itt a háború előtt az állattenyésztés professzora, aki fogságba került. Majd ő is az állattenyésztési kutatóintézetben dolgozott. Az volt a szerencsém, hogy a kommunisták nem szórták szét ezeket a

tanárokat, hanem együtt maradtunk ki-ki a debreceni, óvári, keszthelyi, budapesti részlegnél.

Így lettem én Keszthelyen a Berke professzornak munkatársa, tudományos segédkutató. Majd aztán tudományos munkatárs, később pedig oktató. És a sertés, mint téma került hozzám, mert én Pesten Kertész Ferenc mellett dolgoztam.

Mint sertés kutató ebbe dolgoztam bele magam, és hoztam magammal olyan témákat az Állattenyésztési Kutatóintézetből, amelyekhez a feltételek itt Keszthelyen a tangazdaságban rendelkezésre álltak. Volt itt akkor egy mangalica törzstenyészet és akkor itt megbíztak, hogy én foglalkozzak a sertéssel kutatási témaként, és folyamatosan vegyek részt a sertésenyésztés oktatásában is. Emellett feladatomból volt a tangazdaságban a sertésállomány dolgainak kezelése, minden ezzel összefüggő szakmai, kutatási, igazgatási feladat elvégzése.

Keszthely neked választási lehetőség volt?

Nem.

Nem szólhattál bele, hogy hova kerülsz?

Nem, ide rendelték.

Jó, hogy nem Debrecenbe, de ugyanannyi esély volt arra is, hogy Debrecenbe kerülsz?

Hát persze. Ha azt találja ki ezek közül a minisztériumi janik közül valaki, hogy én odamenjek.

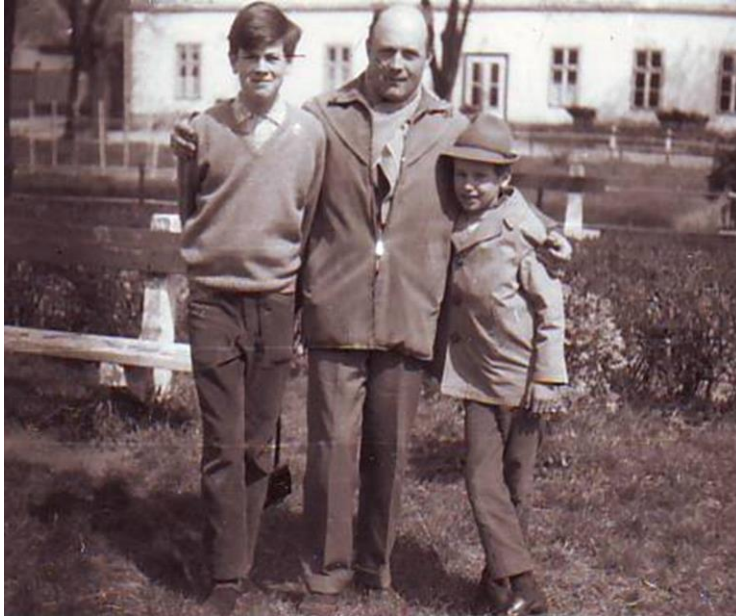
Azt hiszem, azért is helyeztek Keszthelyre, mert Berke Péter bácsi, mint professzor akkor már nyugdíj előtt állt. Előtte az „öreg” is az Állattenyésztési Kutatóintézetben kapott helyet. És aztán így maradt rám a sertésenyésztés, és maradtam mostanáig is sertéses.

A kutatási témáimat meg a szakmai gyakorlatot, a kettőt én nem szakítottam el. A kutatás mellett a tangazdaság sertésállományának irányítása is a feladatomból volt. Nem

sok kutató van ilyen, akinek a kezébe ilyen lehetőség kínálkozik. Itt a tangazdaságot nagyon okosan úgy hozta létre Belák Sándor, hogy az a gyakorlati oktatásnak és a kutatásnak is a bázisa tudott lenni. Ő volt a rektor, amikor az egyetem újból működni kezdett. Aki oktatta az egyetemen az adott területet, ő volt a tangazdasági részleg szakmai vezetője is. A marhatelepnek az irányítója Berke Péter bácsi volt, mert ő már szarvasmarhával foglalkozott. Zöldi Miklós szegény, aki belefutott a Balatonba, takarmányos témával foglalkozott. A Gerencsér Vilmos foglalkozott baromfival, őt Gödöllőről helyezték ide akkor, amikor engem az Állattenyésztési Kutatóintézetből. Akkor hozták Gödöllőről Láng Gézát is.

1954-ben vette feleségül Horváth Ágotát

Gyermekeivel, Józseffel és Gellérttel, 1969

Mikor kezdődött neked idézőjelben a külföldi pályafutásod? Mikor kezdtél el, mint kutató kilátogatni?

Abban az időben érdekes volt, hogy főleg a szocialista országok intézményei kerestek kapcsolatokat egymással. Akkor különösképpen ezeket ismertük és viszont látogattuk. Szóval a külföldi kapcsolatok a külföldi látogatás nem mi kezdik, hanem azok jöttek.

Hát mi volt a látogatásuk célja? Mit akartak?

Hát a szakmát akarták megismerni.

De hogy miben tudatok mondjuk többet nyújtani nekik?

Hát a magyar sertéstenyésztés az mindig neves, szakmailag elismert volt. Úgyhogy ez érdekelte a külföldit, meg azok a kísérleti eredmények is, amiket elértünk. Amikor én kezdtem az volt a minisztériumi feladatom, hogy Magyarországon tenyészünk ki a mangalicánál húsosabb, szaporább, jövedelmezőbb és a sertéstenyésztést lehetővé tevő

sertésfajtát. Ez a feladatom volt nekem, a magyar nagy fehér hússertés kinemesítése és ettől lettem én az, ami vagyok.

Ezt a feladatot mikor bízták rád? Ezt mikor bízták rád ezt a feladatot?

Ez az Állattenyésztési Kutatóintézetnek már feladata volt. Ebbe a nemesítő munkába én már a kutatóintézetben részt vettem, mivel itt egy törzstenyészetet létesítettünk. Ebből a fajtából országosan vásároltuk össze a tenyész anyagot.

Hol jártál külföldön, távolabbi országokba is ellátogattál?

A meghívások a megjelent cikkeken keresztül meg a személyes kapcsolatok alapján történtek. Olyan meghívások is érkeztek, amikor már előadásra is felkértek. Berlinben, Neubrandenburg-ban és Toulouse-ban is volt ilyen akkor. Németh Boldizsár segítségével az USA-ba is eljutottam.

Sertés szemle a Minnesotai Állami Egyetem kísérleti telepén, Németh Boldizsárral (1986)

Gundel János és Németh Boldizsár társaságában

Sertéstelep látogatása, USA (1986)

Ott, mint előadóra vagy mint szaktekintélyre számítottak rád?

Mint előadóra persze. Megvannak azok az előadás különnyomatok, amelyeket ezeken a helyeken németül tartottam. Tehát előadóként hívtak. A kiküldetés állami megbízással történt, mert hát nekem arra saját pénzem nem volt. A kommunisták így csinálták a reklámot maguknak, hogy lám ebben az országban is vannak eredmények.

Amit itthon csináltak a fajtákkal annak lett nemzetközi eredménye is?

Voltak tenyészállat vásárlásokkal kapcsolatos kiküldetésem is. Voltam például Svédországban tenyészkanokat vásárolni a Bajai Állami Gazdaság igazgatójával, repülővel. Amikor mi hazajöttünk vasárnap, hétfőn amikor bejöttem dolgozni, mondták, hogy jó, hogy hazaért. Kérdeztem, hogy miért? Azt mondták mert, hogy leesett a svédországi repülő. Akkor volt a Horváth papa nagyon beteg, ez 1971-ben volt. És akkor Bácsborsódra siettem vissza a bajaiakkal, akikkel kint voltam, a Kápolnai Bandival meg az Aradi Jóskával. És én vonattal jöttem haza. Mert mi szombaton eljöttünk, a repülő pedig másnap lezuhant. Helsinkiben szállt föl és a svédek rá akartak beszélni bennünket, hogy maradjunk még egy napot. Akkor mi is azzal a géppel jöttünk volna. Az volt a szerencse, hogy én erősködtem, hogy menjünk haza, mert én Bácsborsódra el akarok menni.

Szóval akkor például jártál Svédországban.

Svédországba háromszor is tartottam előadást. Voltam a svéd parlamentben is sertéskonferencián.

És akkor téged milyen titullal illettek külföldön, hogy mutattak be?

Hát akkor már tanár úrnak, tanár kollégának szólítottak. Hát látod még a sertéstenyésztés királya Clausen professzor is eljött ide Keszthelyre. Van fényképem is róla. Dániában ő volt a leghíresebb, mert a dán sertéstenyésztés volt a legszakoszerűbben megszervezett, nagyon sok mindent tőlük tanultunk.

**Clausen professzor (Dánia) látogatása a Keszthelyi Kísérleti Gazdaság
törzstenyészetében, 1966**

És mit szolt? Mi volt az ő benyomása?

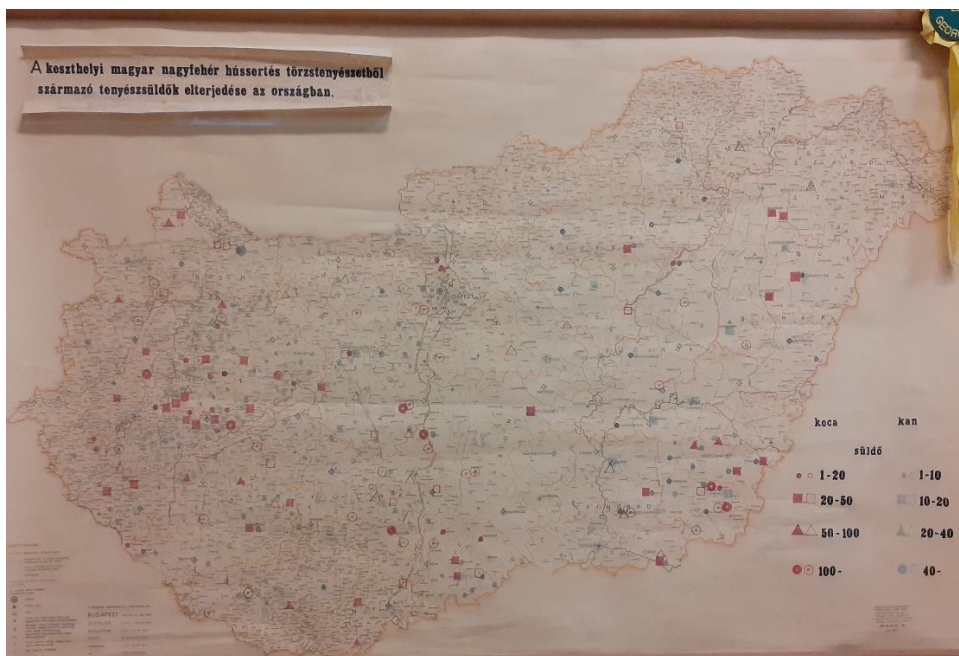
Hát kellemes benyomása volt. Engem is hívtak oda- vissza, hogy ott tartsak előadást.

És akkor hogyan alakult a nagy fehér hússertés sorsa?

Hát az, hogy országosan a legnagyobb számban használták.

És ehhez hány év kellett?

Nem csak a nagy fehér hússertés, hanem más fajta tenyészállataim is sokfelé eljutottak innen Keszthelyről. Nagyon sok gazdaságban használták őket. Van erről egy térképem az egyetemen a tanszéki szobában. Meg az én agitációs munkámon keresztül, a volt hallgatóim is terjesztették a fajtámat. Most is sokan megállítanak olyanok, akiket nem ismerek, de elmesélik, hogy hát hallották egy - egy előadásomat, vagy mesélnek a sertéstartásról. „Disznós Kovácsnak” hívtak, ez voltam én. A Kovács János bácsi a Teri néni férje volt a „paprikás Kovács”, mert ő kertész volt, paprikát nemesített. A Növénytermesztési Tanszéken pedig a Kovács András professzor volt a „szép Kovács”, a Bandi bácsi.

A keszthelyi magyar nagyfehér hússertés törzstenyészetből származó tenézsüldők elterjedése az országban

Azt meséld el még nekem, hogy milyen volt közvetlen a háború után elkezdni egy egyetemet Budapesten. Hogy mit éreztetek ti akkor röviddel a háború után?

Hát elmentünk Pestre. Ezerkilencszáznegyvenhatban leérettségiztünk és akkor felmentünk Pestre. A volt osztálytársakkal négyen voltunk. Bementünk az Eszterházy utcába, bejelentkeztünk is fölvettek. Az érettségi bizonyítványnak az aljára ráírták, hogy felsőfokú tanulmányok folytatására alkalmas, éretté nyilvánítom.

És mi volt otthon a visszhang, hogy te a tanulást választottad?

A családon belül nem volt vita. Anyám elhatározta, hogy menjek el tanulni, ha akarok, és ehhez biztosították a feltételeket. Komoly pénzbe került, mert fizetni kellett a lakbért és anyámék abból a kis földből meg állattartásból, disznóhizlalásból és tejpenzből szedték össze azt, amire a taníttatásomhoz szükség volt.

Morvai Aurélné, Margit néni doktornő volt, a férje Aurél bácsi, Horthy időben kúriai bíró volt, a fiúk meg Morvai Pali, aki meg banktisztviselő volt.

Óhosszú keveredtem én lakónak. Még hozzá egy csávolyi fiúval, aki, olyan csávolyi parasztembernek volt a fia, aki velem együtt érettségizett Bácsalmáson. Fraknóvári Ádámnak hívták. Akkor minket odavett a Margit néni, mert nagy volt a lakása és akkor mi az Ádámmal ott kezdtünk lakni és én ott is maradtam 7 évig a Margit néninél a Retek utcában. És hát havonta egyszer jöttünk haza, mint egyetemistáknak volt kedvezményes utazásunk. És a Margit néninek meg az volt a jó, hogy mi nem pénzt vittünk, hanem vajat, tejet, sonkát és zsírt. Mert Pesten meg ezeket beszerezni nagyon nehéz volt.

Na meg nagyon drága is gondolom.

Ezeknek az élelmiszereknek nem mindig volt pénzben kifejezhető értéke. Ez a megoldás nekünk is jó volt otthon, mert ezeket nem volt olyan nehéz előteremteni. Nehezebb lett volna, ha pénzt kell előteremtenünk.

És az egyetem után a keszthelyi életedet az, hogyan fogadta a család?

Hát ide helyeztek, nem volt mese. Nem mehettem volna máshova és én ezt elfogadtam.

Hát mondjuk nem is egy rossz helyre kerültél.

Itt már kaptam fizetést. Arra nem emlékszem, hogy mikor minősítették át bennünket. Szerencsém volt, hogy ide kerültem Keszthelyre. Ez egy csodálatos hely.

Egyébként a Balatont 1948-ban láttam meg először. Egyetemi gyakorlaton voltunk kihelyezve Szentegátra, Baranyába. De akkor nem hazamentem Bácsborsódra, hanem föl az egyetemre, mert negyvennyolcban már másod- vagy harmadéves voltam. És akkor följöttünk Szigetvárról vonattal Balatonszentgyörgyre és akkor láttam meg a Balatont először.

Egyetemi évek

HVT állomás és kísérleti telep

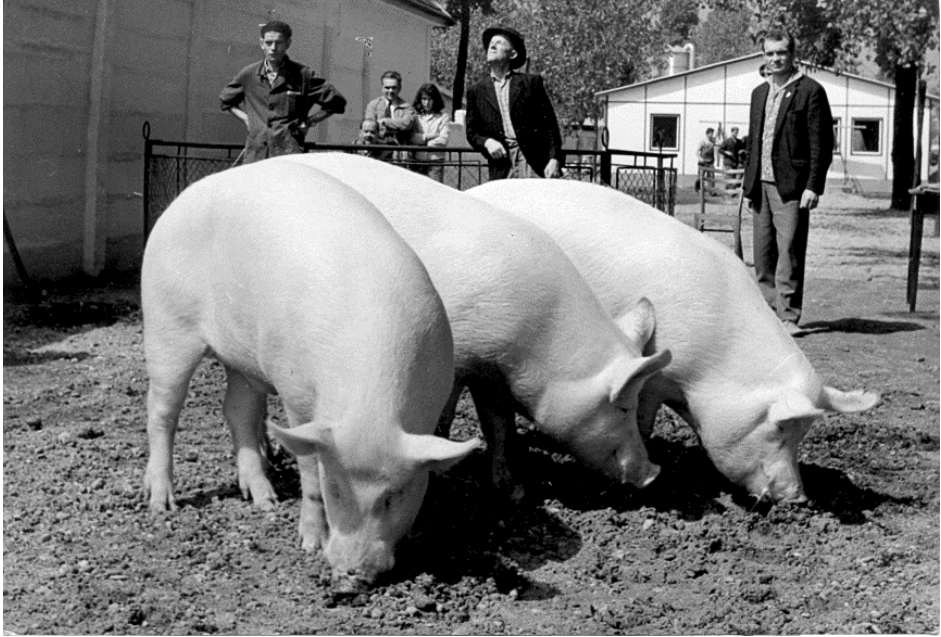
A keszthelyi nagy fehér tenyészállomány

Tenyész szemlék az egyetem sertéstelepén Keszthelyen

Professzori irodájában

Sertésenyésztési tanácskozás, Keszthely, 2013

Tanszéki karácsonyi ünnepség, 2013

Hallgatói kirándulás, 2014

Hallgatókkal a Magyar Tudományos Akadémián, 2014

Szakmai kirándulás Lovászpatonán, 2018

Professzor emeritusi szobájában

A tulipánfa az egyetem udvarán, amely mellett naponta elsétált

Szakmai díjak, kitüntetések

- Kiváló dolgozó, 1960
- Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1970
- Wellmann Oszkár Emlékérem, 1981
- Zala megye Alkotói díja, 1983
- Újhelyi Imre Emlékérem, 1985
- Wilhelm Kirchner Emlékplakett, 1986
- Mezőgazdaság Fejlesztéséért Díj, 1988, 1990
- Tessedik Sámuel Emlékérem, 1991
- Pannon Agrártudományi Egyetem Kiváló dolgozója, 1992
- Nagyváthy János Díj, 1997
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1997
- Keszthely Város Díszpolgára, 2001
- Horn Artúr Díj, 2006
- Magyar Érdemrend Lovagkereszt, 2013
- Magyar Állattenyésztésért Emlékérem, 2014
- Konkoly Thege Sándor Díj, 2016
- Az Év Agrárembere Életmű Díj, 2016
- Életfa Emlékplakett Aranyfokozat, 2018

A Mezőgazdaság Fejlesztéséért Díj átadása, 1988

Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1997

Keszthely Város Díszpolgára, 2001

A Gyémánt Díszdiploma átvétele Gödöllőn, 2010

**A Magyar Állattenyésztésért Emlékérem átvétele a Tudományos Akadémián,
2014**

A Vas Díszdiploma átvétele Gödöllőn, 2015

A Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetés, 2013

Életfa Emlékplakett Arany fokozat

Méltatás

1927. november 15-én született Bácsborsódon. Az elemi iskoláit szülőfalujában, középiskoláit Baján és Bácsalmáson végezte. Egyetemi oklevelét a Magyar Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának budapesti osztályán szerezte. Itt kapott 1950-ben kitűnő minősítésű oklevelet. 1960-ban egyetemi doktorátust, 1969-ben a mezőgazdasági tudományok kandidátusa fokozatot szerezte meg.

Ebben az esztendőben, a végzés után segédkutatói kinevezést kapott az Állattenyésztési Kutató Intézet Sertésenyésztési Osztályára. Itt bekapcsolódott a sertésenyésztési, nemesítési, tartási, takarmányozási kutatásokba.

1953-ban áthelyezéssel került a Keszthelyi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben megszervezett állattenyésztési osztályra, ahol a sertésenyésztésben megkezdett kutatásait folytatta. Megszervezte a fehér hússertés törzstenyésztetet. Ez a nemesítő bázis biztosította a magyar nagyfehér hússertés kialakításához a biológiai alapokat. A keszthelyi állományból kikerült szaporító anyag az ország egész területén szerepet kapott e fajta elterjesztésében. 1956-ban megszervezte a sertésteljesítmény vizsgálatokat a keszthelyi kísérleti gazdaságban, mely azóta is töretlenül működik.

1969-től az Állattenyésztési Tanszék irányítására kapott megbízást. E feladatot 29 évig látta el, amikor is irányításával kiépült a Tanszék állattenyésztési kísérleti telepe. Külön említést érdemel a sokoldalú sertésenyésztési kutatómunkát magas szinten biztosító infrastruktúra létrehozása. Erre épülően megszervezte Keszthelyen a sertésenyésztési szakmérnök képzést, továbbá a modern tudományos felkészülést szolgáló doktorandusz képzésre akkreditált programot (PhD) is indított az „Állattermékek minőség javítása” témakörében.

Tudományos, oktatói, valamint gyakorlati szakmai munkássága révén mind a hazai, mind a külföldi kapcsolatai kiterjedtek, e körön belül kiemelkedő elismertséget vívott ki magának.

Éppen ebből következően Keszthely város szakmai vonzását jelentősen erősítette azzal, hogy az általa végzett munka révén az érdeklődést, kötődést az intézményen és személyén keresztül napjainkban is fenntartja. A város díszpolgári címmel is jutalmazta.

Az ifjúság nevelésében a Georgikon iránti kötődést mélyítette, a hagyományok megbecsülésére készítette hallgatóit. Az Intézmény ősi nevének megőrzéséért, fennmaradásáért folyamatosan és érdemben küzdött, ami sikerrel is járt, ugyanis a Georgikon név a több átszervezés után is megmaradt.

Számos szakmai elismerés, kitüntetés birtokosa. Élete munkája elismerésül a Magyar Állattenyésztők Szövetsége a Magyar Állattenyésztésért kitüntetésben részesítette 2014-ben. A Magyar Érdemrend Lovagkeresztje és a Konkoly Thege Sándor Díj kitüntetések is munkáját méltatják.

Fentiek alapján javasoljuk Dr. Kovács József professor emeritus részére Az Életfa Emlékplakett Arany fokozat odaítélését.

Az átadáskor méltatásként elhangzó hivatalos rövid indokolás:

A hazai sertésenyésztés érdekében végzett elkötelezett oktató, kutató, vezető munkája elismeréseként javasoljuk részére az Életfa Emlékplakett Arany fokozat odaítélését.

Az Életfa Arany Emlékplakett átvétele, Budapest, Agrárminisztérium, 2018. március 15

Belák Sándor Díj, 2019

TV interjú az „Életképek – hitvallások” sorozatban, 2010

Tudományos munkásságának fő profilja a sertéstenyésztési kutatásokhoz elsősorban a nemesítést szolgáló populációgenetikához kapcsolódik.

„Gyerekkoromban otthon, amikor iskola után hazamentem, akkor a kis csecsvesztett malackáknak anyámtól mindig kértem tejet. Amikor ősszel mentem vissza az iskolába, akkor majdnem azok kísérték el az úton, mert mindig követelték tőlem a tejet. A nyár folyamán a sertésekkel valahogy szorosabb kapcsolatba kerültem. A mezőgazdaságból való élet lehetőségét nagyon lényegesnek tartom. Mert nálunk egy kicsit elhalványodott a falusi élet és gazdálkodás. Nem alvó falura van szükség, hanem ki kell használni a falun kínáló, a mezőgazdaság által nyújtott lehetőségeket arra, hogy a vidék népességmegtartó képessége javuljon. Legalább olyan legyen, mint amilyen volt. A falvak szerepét fel kell erősíteni a mezőgazdaságban rejlő lehetőségekkel.”

Visszaemlékezések

Bolla Kálmán

Hogyan lettem én is disznós?

Kisgyerek koromtól, -amióta eszemre emlékszem a ló számomra varázslat volt. A falumban, ha az utcán lovaskocsi zörgött el a házunk előtt ámulattal néztem, de ez után percekig bömböltem, hogy miért nem láthattam tovább őket. Ahogy cseperedtem előbb a TSZ major igáslovain, majd a Pápai Lovasiskolában lovagoltam, így az agrár pályára is főként a ló iránti olthatatlan szerelem irányított.

Természetesen az Állattenyésztés Tanszék felé orientálódtam, ahol TDK dolgozat téma választásnál próbáltam valamilyen lovas témát találni.

Kovács professzor úrnak említettem a terveimet, mire Ő határozottan csak annyit mondott, hogy:

- Te haszonállatból írod a dolgozatot!

A hangsúlyból éreztem, hogy nem biztos, hogy érdemes lesz szár ellen menni, de mivel megbántva éreztem szent állatomat, amely ezek szerint nem tartozott a haszonállatok sorába bátran visszaszóltam.

- Professzor Úr! Jó, rendben van. Választok egy takarmányos témát, de az nem a disznós lesz. Sőt a disznóval én nem foglalkozok míg élek.

Ennyiben maradtunk, így Bence tanár úrnál kérődző takarmányozásból írtam a TDK dolgozatomat és diploma dolgozatomat.

Első munkahelyem természetesen lovas volt, majd az élet olyan fordulatot produkált, hogy 1985-ben egy nagy sertéstelepen találtam magam.

Ma kétezer huszonkettőt írunk, így 37 év óta csak disznóval dolgozok és a sertés ágazat valamennyi beosztását végig jártam. Hálát adok az Úr Istennek, hogy ez így történt és hálás vagyok Professzor úrnak is, azokért a gondolatokért, amelyekkel ez alatt a közel négy évtized alatt támogatott. Nem a tankönyvben leírtak voltak, amelyek segítettek abban, hogy a leghetlenebb körülmények között is tudtam jó megoldásokat találni, hanem azok a mondatok, amiből a bölcsességet és a szakma iránti alázatot tanulhattuk tőle. Sok döntésemnél gondolkoztam, hogy most erről mit gondolna Jóska Bácsi.

Találkozásainkkor mindig kicsit cinkos mosollyal kérdezte, hogy:

- Na mi van a disznókkal?

Három éve örömmel jött el az AGROFEED Kft lovászpatonai kísérleti sertéstelepe, ahol örömmel nézte meg a legújabb technológiákat.

Ha alkalmam volt rá mellé ültem egy kis beszélgetésre. Napra kész volt nem csak a szakma mindennapjaival kapcsolatos témákban. A szülőföld szeretete, a természet és Teremtő tisztelete úgy éreztem, - és talán Ő is úgy érezte összekötött bennünket.

- Köszönöm Professzor Úr!

(De azért három lovam most is van!)

Csordás S. Tibor

Emlékezés egy gondolat erejéig Kovács József Professzor Úrra

Szerencsésnek mondhatom magamat a „disznós” Kovács Professzor Úrhoz kötődő emberi és szakmai kapcsolatomban. A pályám során vissza-visszatérően többször találkoztunk, ha szakmai tanácsot kértem tőle, számíthattam a segítségére.

Legutóbb, a kilencvenes éveiben járt már, és nagy örömömmre elfogadta a meghívást a Somogy megyei munkahelyemhez tartozó sertéstelepre, amit nagy megtiszteltetésnek vettem. Aztán a látogatás sajnos másképpen alakult és a nagy gonddal megszervezett ünnepi fogadtatás elmaradt. Valamivel később aztán az említett látogatást pótolandó, ellátogatott a cégcsoport egy Keszthelyhez közelebbi sertéstelepére, ahol szerencsémre én is jelen lehettem. Élmény volt vele a beszélgetés, élmény volt hallani, hallgatni...

Állattenyésztőként, húsmarhásként végeztem közel tíz évvel a rendszerváltás előtt Keszthelyen, így a tanulmányaim utolsó két évében rendszeresen megfordultam a tanszéken. Gyakran elkapott egy-egy beszélgetésre, okításra, amiben mihez tartás végett nekem is kihangsúlyozta, hogy milyen fontos szerepe van a falunak és a falu életében az agrárszakembereknek.

A gyakorlatban aztán évekkel később megértettem, hogy miről beszélt, hálás voltam a szavaiért, igyekeztem ezt mindig szem előtt tartani.

Feladatul adta, hogy a gyakorlatra jelentkező tanulóknak és a szakmában dolgozni szándékozó végzősöknek, vagy az újaknak a gyakorlati tanulást, nekünk a már

gyakorlatban lévők vezetőknek kell úgy megszervezni és biztosítani, hogy jól megtanulhassák a szakmát. A többi rajtuk múlik.

Ezt az útravalót nagyon komolyan vettem Tőle, megjegyeztem, következetesen tartottam is magamat hozzá a pályám során.

Füller Imre

Dr. Kovács József professzor úrral 1975-ben a felvételi vizsgán találkoztam először. Már akkor 1975-ben nagyon mélyen megmaradt bennem embersége, őszintesége. A felvételi lapomra rákerült, hogy „klerikális nézetei miatt felvételét nem javasoljuk”. Akkoriban több felvételiztető bizottság is volt a szóbeli felvételin, én – talán a feljebbvaló akaratából - az Ő bizottságához kerültem. Kérdezgettek, beszélgettek velem, majd amikor kijöttem az ajtón, utánam jött, és azt mondta, ilyet még felvételi lapon nem látott, de nyugodjak meg semmi bajom nem lesz ebből! Akkor nem tudtam, hogy Ő is hívő keresztény ember. Végül is felvételt nyertem a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemre és 1975. szeptemberében megkezdtem tanulmányaimat, Georgikonos lettem.

Az egyetemen másod évesként kerültem kapcsolatba az Állattenyésztési Tanszékkel, amikor viselkedéselemzésből gyűjtöttünk adatokat a Tudományos Diákköri munkához, dr. Szabó Ferenc akkor tanársegéd úrral. Kovács professzor úr akkor is mindenről tudott, ami a tanszékén történt, ismerte a TDK-sokat. Harmadévben indult el az állattenyésztés oktatása, mely tantárgy keretében az általános állattenyésztés és a sertésenyésztés oktatása tartozott hozzá. Sertésenyésztés előadáson, ma is a fülemben cseng a mondata: „mert annak az anyadisznónak több esze van, mint tíz agrármérnöknek, ha elleni készül, csak egy marék szalma kell az orra elé, aztán ő már tudni fogja, mit tegyen”. Akkoriban Keszthelyen, amikor harmad év után szakosodni kellett, legtöbbször a növénytermesztést választották, a mi évfolyamunkból összesen

hatan szakosodtunk állattenyésztésre (ebből is ketten rét-legelő gazdálkodású témából írták a diploma dolgozatukat). Ez nekünk nagyon jó volt, mert Professzor úr – ahogy a diákok egymás között hívták disznós Kovács - sokat vitt bennünket minden fele. Könnyen lehetett bennünket mozgatni, hiszen a mikrobusz bőven elegendő volt ahhoz, hogy nagyon sok érdekes helyre eljussunk. A komplex gondolkodásra nevelt bennünket, az utazásaink során - míg például lejutottunk Telekgerendásra, ahol a steril vágósertés előállításának kutatásával foglalkoztak - végig beszélt az úton, nem csak a tananyagról. Így ennyi év távlatából már tisztán látszik, nagyon fontos volt számára az ember, fontos volt a hagyomány. Diákjaiban a Georgikon iránti kötődést mélyítette el és a hagyományok megbecsülésére készítette hallgatóit.

Negyedévben a diáknapiakon az évfolyam felkérésére vállalta Praxi jelöltünk mellett az Umbra Praxi szerepet. A sertés telepen befogtunk a lovas kocsiba, felvettek jelöltünkkel egy-egy öreg viharkabátot, majd fölültette maga mellé a bakra Praxi jelöltünket a kocsira feltettünk két hízót ketrecben és kocsikáztak egy kicsit a telepen, hogy a készülő kortes filmhez legyen anyagunk. Ebben az évben egy mesterséges állomást látogattunk meg, megnéztük a tenyészbikákat, bemutatták a sperma levételt, a különböző ellenőrzéseket, vizsgálatokat, a hígítást, töltést. A mai napig emlékszem rá. Hazafele jövet beszélgettünk, panaszkodott, hogy szüretre készül, szemmel láthatóan nagyon szép a szőlő, egészséges, bő termés lesz, de még nem tudja hogyan is lesz szüretelve. Mi hatan felajánlottuk, hogy szívesen segítünk a hétvégén szüretelni. Szemmel láthatóan nagyon örült a felajánlásnak, mindjárt mondta is, lemegyek Bácskába és hozok bácskai hurkát, sonkát reggelire, ebédre meg Ági néni főz nekünk egy jó csülök pörköltet! Így is lett, de még a fásfészerbe fólia közé is szőlő került olyan sok volt a termés. Ebéd előtti előadásain tanította meg a bácskai hurka készítésének, sütésének fortélyait és mindig hozzá tette, hogy egy pohár sör is kell mellé, melynek habja végigszántja a pohár oldalát.

A végzés után is találkoztunk, hiszen Kovács professzor úr, Józsi bácsi volt az évfolyam felelős tanárunk. Az évfolyam találkozókra mindig meghívtuk, el is jött, jól érezte magát, a 25 éves találkozókon, az asztal tetején járta el a kanásztáncot. A 35 éves találkozókra is eljött 2015-ben, de azt mondta Imikém én már a vacsorára nem jövök ki, de végül is addig győzködtem, míg eljött. Megbeszéltük, hogy amikor úgy érzed, úgy dönts, hogy elég volt szólsz, és én haza vislek, azt mondta rendben, akkor jövök.

Vacsora után még beszélgetett egy kicsit szólt, haza vittem, de a ház előtt még vagy másfél órát beszélgettünk!

Több szállal is kapcsolódtam a Georgikonhoz az elmúlt 25-30 évben, hiszen az Állattenyésztési Tanszéken dolgozók sokat segítettek, segítenek a magyartarka kutatásában, fejlesztésében. Segítették munkánkat a sok-sok minősítő vágás során, amiből temérdek adat gyűlt össze. több diploma dolgozat és PhD dolgozat szólt – de jelen időben is mondhatnám – szól a magyartarkáról. Az egyetemen járva többször összefutottam Józsi bácsival, mindig jót beszélgettünk. megkérdezte, na mi újság a magyartarkával, növekszik a létszáma, hogy álltok? Örömmel hallgatta a beszámolómat, hogy éppen mit csinálunk, milyen új dolgokkal foglalkozunk! Egy alkalommal az egyetem udvarán a kertben találkoztunk, azt mondta tudod én ővelük, a többségükkel egy korú vagyok, évfolyam társaim voltak – a szobrokra mutatott - de sokkal jobb nekem, mert a fejem még a nyakamon van, nem egy kőtalapzaton!

Nagyon jó ember volt, közvetlen barátságos, emberi, kiváló oktató. Egykori diákjai emlékezetében megmarad igazi embernek!

Isten veled Józsi bácsi, Professzor Úr!

Kovácsné Dr. Gaál Katalin

Kapcsolatom Kovács József professzor úrral.....

Kapcsolatom Kovács József professzor úrral, Jóska bácsival, az 1980-as években kezdődött. Én 1971-ben kerültem a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának Állattenyésztési Tanszékére, Mosonmagyaróvárra. Professzor Úr már akkor is megfordult Óváron, de a tisztelettel történő köszönésen kívül, nem volt közvetlen kontaktusunk. Oka volt ennek talán a nagy korkülönbség (21 év), meg a professzoroknak a fiatal oktatóktól kijáró, mérhetetlen tisztelet. Aztán sokat találkoztunk Keszthelyen, az Egyetemi Tanácson, melynek hosszú ideig tagja voltam, mint fiatal tanársegéd, Ő pedig mint a keszthelyi Egyetem Állattenyésztési Tanszékének vezetője vett részt az egyetemi tanács ülésein. Ezt követően, az 1990-es években vált szorosabbá a kapcsolatunk, igaz ez szakmainak nem volt nevezhető, mert Ő mint sertésenyésztő, én abban az időben általános állattenyésztést oktató fiatal tanársegédként, adjunktusként tevékenykedtem. Nagyon jó kapcsolat fűzte Kozma István kollégámhoz. Akkor volt Keszthelyről közvetlen buszjárat Óvárra, mindig azzal közlekedett. Leszállt az egyetem előtti Anna-kápolnánál, kis aktatászájával odasétált a B épületbe. Első ténykedése az volt, hogy köszöntötte Szajkó és Iváncsics professzor urakat, majd Kozma István szobájában, vagy Malom-düllőn (LHÁG sertés tenyésztelepe), megbeszélték a soros teendőket. Ebből a sok „megbeszélésből”, kísérlet beállításból született több dolgozat, többek között fű Iváncsics János „kis” doktorija „A kocasüldők optimális tenyésztésbe vételi idejének meghatározására” címmel, melyet a jelölt 1996-ban sikeresen megvédett, és a dolgozat bírálója Dr. Kovács József volt. Az Óváron eltöltött időszak alatt, mindig volt idő egy kis vörösboros kvaterkázásra Kozma

kolléga szobájában, mivel mindketten kiváló mesélők voltak, a végtelen számú felvidéki és bácskai történetekre is sor került.

Jellegzetesen óvári esemény volt az Óvári Tudományos Napok, melynek évtizedekig a szervezője-rendezője voltam. Amikor Kovács professzor is megjelent, jó volt látni, ahogy a kollégák szeretete körülölelte. Különösen megható volt, ahogy Rajnai Csaba úgy vigyázta, mint fiú az apját.

Az igazi, szoros kapcsolat akkor alakult ki köztünk, amikor 2008-ban bevásztódtam az MTA Állatnemesítési, Állattenyésztési, Takarmányozási és Gyepgazdálkodási Bizottságába. Sok kollégát ismertem, de mindig úgy helyezkedtem, hogy Jóska bácsi mellé kerülhessek, ülhessek. Az addigi ismeretségünk alapján nagy volt a bizalmam iránta, Ő volt az én tanácsadóm. Az ő tapasztalata, lojalitása sokszor segített megértetni velem, hogy valamely esemény, szavazás miért így van és nem másképpen. Kovács József professzor úr, Jóska bácsi, melegszívű, segítőkész, emberszerető, attitűdjeiben igazi PROFESSZOR volt. Sokan így zártuk a szívünkbe és így emlékszünk Rá.

Szakmai megbeszélés Mosonmagyaróvár

Kari Tanácssterem Mosonmagyaróvár

Dr. Husvéth Ferenc

Emlékezés Dr. Kovács József professzor úrra, mint egykori tanáromra, majd munkatársamra

Intézményünk elődjén, a Keszthelyi Agrártudományi Főiskolán, 1966 őszén kezdtem meg tanulmányaimat. Első évfolyamos időszakom alatt főként az alapozó tantárgyak képezték a tanulmányaim fő gerincét, így az akkori Állattenyésztési Tanszék oktatói, munkatársai kevésbé voltak ismerősek számomra. Kapcsolatom a tanszékkel, köztük Kovács professzor úrral második évfolyamos koromtól, 1967-től vált szorosabbá, amikor az állattenyésztési diszciplínához tartozó tantárgyak, már jelentős részét képezték tanulmányaimnak. Abban az időben a tanszék munkatársainak létszáma meglehetősen nagyobb volt, mint napjainkban, így az általános állattenyésztési ismeretek lehallgatása után a legtöbb állatfaj oktatását külön-külön szemeszterenként más-más oktató végezte. Az oktatóink nevének, használatában, mint hallgatók egymás között, meghatározó volt a személye által oktatott állatfaj. Így a baromfifélék oktatását végző Gelencsér Vilmos tanár urat csak Tyúkos Vili bácsinak, a juhtenyésztést oktató Mitterstiller Józsefet Birkás Mitternek, Kovács Józsefet pedig a Disznós Kovácsnak szólítottuk. Már abban az időben, de a későbbiekben is Jóska bácsi szakmai tevékenysége és nem túlzás, ha azt állítom, hogy szinte az egész élethabitusra annyira összefonódott a sertéssel, hogy tanítványain kívül mindenki úgy ismerte, hogy a "Disznós Kovács". A Kovács név a magyar nyelvben nagyon gyakori, ha azonban valaki

ezt az utóbbi nevet hallotta, akkor biztosan tudta, hogy Jóska bácsiról van szó. Későbbi ismeretségünk során, amikor én már tanársegéd voltam, egy Nyitrán rendezett nemzetközi tudományos konferencián együtt vettünk részt, a külföldi professzorok is nagyon jól azonosították Jóska bácsit ezen a néven. Amikor személyesen megkérdeztem tőle, hogy mi a véleménye arról, hogy hazánk és a szomszédos országok szakmai elitjei is e néven ismerik, azt felelte, hogy nagyon büszke rá, hiszen szakmai munkásságának nagy része ezen állatfajhoz kapcsolódik. Az említett tudományos konferencián bizonyította azt is, hogy nemcsak szakmailag, hanem más, a sertéshez kapcsolódó hagyományos népszokások megismerése és ápolásán keresztül is kapcsolódik ezen állatfajhoz. Az esti vacsora után, amikor már jó hangulat uralkodott, a konferencia résztvevői egységesen követelték Jóska bácsitól, hogy járja el a kanásztáncot. Nem sokat kellett kérlelni, felugrott az asztalra és a hagyományoknak pontosan megfelelően eljárta a kanásztáncot. A konferencia résztvevői viharos tapsal jutalmazták táncát.

Kovács professzor úr számunkra harmadéves korunkban tanította a sertéstenyésztési ismereteket. Abban az időben a hazai sertéságazat akár a létszámát, akár a technológiai fejlettségét tekintve, jelentős mértékű fejlődési pályán volt. Ezt jelzi az is, hogy a hazai sertésállomány akkoriban 8-9 millió körül volt, és a 80-as években még létszámát tekintve is tovább fejlődött. Nyugati országokból korszerű új technológiák érkeztek hazánkba, a sertésállományok nagyobb telepekbe koncentráálódtak és egyre intenzívebbé váltak. E mellett a háztáji sertéstartás is virágzott. Mindezen változások tekintetében Kovács professzor úrnak meghatározó szerepe volt. A kapcsolódó korszerű ismeretek mindig tükröződtek előadásaiban. Visszaemlékezve ezekre az órákra, élénken él az emlékezetemben, hogy a szakmai ismeretek mellett Jóska bácsi szeretettel tért ki a kapcsolódó gasztronómiai ismeretekre is. A disznónak szinte nem volt egyetlen porcikája sem, amihez ne kapcsolt volna valamilyen jó magyaros ételt, és annak legjobb elkészítési receptjét. Számunkra a helyzet fonáksága az volt, hogy az előadásaink éppen dél körüli időszakban, ebéd előtt voltak, így a pavlovi nyál és gyomornedv elválasztási reflexeink ilyenkor mindig intenzíven működtek.

A hazai sertéságazatunk technológiai fejlesztése komoly fajtaproblémákat vetett fel. Olyan sertésállományra volt szükség, amely intenzív körülmények között a legnagyobb

hozamot, beleértve a jó szaporaságot, hízóképeséget és húsminőséget adja. Kovács professzor úr szakmai életművének talán ez képezte a legjelentősebb részét. A magyar nagyfehér húsertés folyamatos nemesítésével, javításával olyan korszerű hazai sertésfajtát tudott a gyakorlatnak biztosítani, amelyik az intenzív tartási körülmények között felvette a versenyt a külföldi fajtákkal, és háztáji körülmények között is jól volt hasznosítható. Ezt a fajtát még most is úgy ismeri a szakma, hogy a "keszthelyi nagyfehér húsertés". Emlékezem, hogy a nemesítési cél elérése érdekében a Jóska bácsi által vezetett tangazdasági sertéstelepen a legkorszerűbb sertésfajták legtöbbször megtalálható volt, annak érdekében, hogy cseppvér keresztezéssel nemesítse a hazai nagyfehér fajtát. Közöttük személyesen találkozhattam többek között a dán lapály, a duroc, a pietrain és a hampshire fajtákkal. Kovács professzor úr napi elfoglaltságának jelentős részét a tangazdasági sertéstelepen töltötte, személyesen irányítva a nemesítő munkát. Az újmajori úton gyakran lehetett találkozni személyével, amikor terepjáró kerékpárján sietett Újmajorba, vagy éppen jött afelől.

Örömmre szolgál, hogy ebben az időben ehhez a nemesítő munkához kapcsolódhattam egy kis szelettel, az egyes fajták húsminőségre gyakorolt hatásának laboratóriumi vizsgálataival. Professzor úr nemesítő munkájának egyik célkitűzése volt a sertéskaraj intramuszkuláris zsírtartalmának fokozása, anélkül, hogy az egész vágott test zsírtartalma növekedne. Vizsgálataink szerint a pietrain fajta ilyen tekintetben jelentős javító hatásúnak bizonyult. A nedves súlyban mért kb. 20 g/kg zsírtartalmat a karajban 40 g/kg-ra növekedett, anélkül, hogy a test zsírtartalma gyarapodott volna. Ezekben a közös kutatásainkban egy másik értékes megfigyelésünk volt az, hogy a vágott sertés különböző szöveteiben deponálódott zsír zsírsavösszetétele és a súlygyarapodás intenzitása között szoros összefüggés van sertésekben.

A nemesítés szolgálata érdekében Kovács professzor úrnak az 1980-as évek elején sikerült egy korszerű sajátteljesítmény vizsgáló központot kialakítani, saját vágóponttal. Ez annak idején olyan korszerűnek számított, hogy szívesen mutattuk meg és büszkélkedtünk vele Karunkra érkező vendégeink, külföldről érkező szakemberek számára is. Élénken él emlékezetemben, hogy 1988-ban a francia ország toulouse-i egyeteméről érkező vendégeim, miután meglátogatták a létesítményt,

természetesen Jóska bácsi vezetésével, nagyon nagy elismerésüket fejezték ki, ami Karunkat megítélése szempontjából is kedvezően hatott.

Kovács professzor úr a katedrán tartott egyetemi órák mellett nagyon lelkesen foglalkozott személyesen is a hallgatókkal. Irányításával jelentős számú hallgató végzett sertéstelepén vizsgálatokat, akár diákköri, akár diplomadolgozatok elkészítése érdekében. Hallgatói nagyon sokat tanultak tőle a szakmaszeretetet és a vidéki élet szeretetét illetően. Személye a Georgikon olyan bölcs egyéniségeként van elismerve, akire tanítványai mindig nagyon jó szívvel emlékeznek.

Dr. Mihók Sándor

Emlékeim Kovács József professzor úrról

Nem emlékszem, mikor is találkoztam vele először. Az bizonyos, hogy sertésstenyésztő szakmérnöki képzésben részt vevő, gyakorlatban dolgozó, velem korabeliektől sok mindent hallottam felőle, az iránta megnyilvánuló lelkesedésüket ismertem. Hozzá kötődött, hozzá kötötték a Keszthelyen létező sertésstenyésztő szakmérnöki képzés alapítását, indítását. Az egésznek a lelke, motorja volt.

Talán az 1980-as évek közepén elindított Állattenyésztéstani Tanszékek találkozója adta az első alkalmat a személyes megismerésre. Emlékszem, megértettem a szakmérnökök iránta való lelkesedését.

Innentől már több világos képem van róla. Az első bizonyosan 1986-ban rögzült. A Debreceni Agrártudományi Egyetemen nagyon élénk lovas szakmai életet teremtettünk. Nem csak a hallgatóink vettek részt ebben, hanem a város lószerező közönsége is. Egy ilyen jól sikerült este után kértem néhány hallgató segítségét egy „Ló és ember” elnevezésű nagyszabású kiállítás megvalósításához. Támogattak! Érlelődött a gondolat, de középpontjában volt lóról készült festmények kiállítása. Valószínű, egy keszthelyi látogatásból tudtam, hogy sok állatról készült festmény van az állattenyésztéstani tanszéken. Kerestem hát Kovács József professzor urat a képek kölcsönvétele érdekében. Meglepődött, de azonnal a megoldást kereste. Húsz körüli lovas festményt kaptam meg Keszthelyről. (máshonnan is, végül 80 körüli festménnyel és számos Vastag György lovas szoborral, egyebekkel nyílt meg a kiállítás)

Máig nem feledhetem milyen előzékenységgel, partnerséggel viseltetett velem szemben az az ember, aki Keszthelyen már fogalom volt, én meg Debrecenben adjunktus. Az apámtól egy évvel volt fiatalabb.

Nem voltunk napi kapcsolatban, de tudtunk egymásról. Figyelemmel kísérte munkáimat. Kevés emberről lehet ilyen gesztust kapni. Nemzetközi konferenciákon sokszor találkoztunk. A társaság középpontja volt, de nem tolakodása okán, hanem közvetlensége, barátkozó jelleme folytán. Soha nem volt hivalkodó. Nem rangot becsült, hanem emberséget. Nem érdekelték a külsőségek, de az igényességet szerette.

Az Akadémia Állattenyésztési Bizottságában is több évtizeden át, mindketten tagok voltunk. Imponált, ahogyan az állattenyésztés helyes szakmai nyelvhasználatáért küzdött, szóvá tette a pongyola, a szakmailag hibásan használt kifejezéseket. Szerette a szakmáját. Különösen a sertésenyésztést, de nem csak azt. Oktatni is szeretett. A szakmérnök hallgatók élvezték az előadását, áhítattal hallgatták. Ha a szakmáról beszélt, én is. A szakma egyénisége volt

Megszenvedte a sertésenyésztő teljesítményvizsgáló állomás leépülését. A rendszerváltást hihetetlen örömmel üdvözölte. Sokszor reményét fejezte ki a parasztság, a kisközgazdasági állattenyésztő sorsának jobbra fordulása felett.

Imádott viccet mesélni. Nem trágár, nem gúnyolódó vicceket. Elmondása után maga is jól szórakozott. Ma is fülembe cseng néhány jóízű Kovács József-féle vicc. Lehet, eleve azért volt jóízű, mert Kovács József mesélte.

A magam értékítélete szerint a Dörner, Schandl, Kertész, Horn, Csukás, Baintner vonulatba tartozik.

Halála után is különleges szakembert kell tisztelnünk benne. Én szerencsémnek tartom, hogy ismerhettem.

Tál Zoltán keszthelyi plébános

Visszaemlékezésem Dr. Kovács Józsefre

Professzor urat keszthelyi káplánkoromban ismertem meg 1999-ben, amikor idekerültem először Keszthelyre, ő nagyon hamar kereste velem a kapcsolatot egy-egy szentmise után, vagy utcán szívesen állt meg, ha volt éppen ideje.

Kedves felségét Ági nénit emlitem meg, aki horvát anyanyelvű volt így ő segített egy horvátországi zarándoklat alkalmával, amikor talán 2000-ben Mária Bisztrícára a horvát nemzeti kegyhelyre zarándokoltunk és beszélte meg a szentmisét előre, odaérkezve már vártak minket és egy szép napot töltöttünk el ott illetve Zágrábban. Ági nénit mindig nagy szeretettel vette körül Józsi bácsi, az utolsó időben az idősek otthonában is minden nap ment hozzá. Halála után sokszor eszébe jutott és emlegette a sok együtt töltött évtized emlékét.

Józsi bácsi nagyon büszke volt bácskai származására, magyarságára, a középiskolák évekre, amelyek meghatározták a Trianon után született nemzedék magyarságtudatát, hazaszeretetét. A család, ahonnan jött mindig erőt adott számára és családja, akiket mélyen szeretett, volt a mindennapi támasz. Unokái, akik itt éltek a városban minden vasárnap jöttek vele együtt a főtéri templomba. Nagyon büszke volt a két fiúra, és ha nem láttam őket, akkor tudtam vagy betegek, vagy elutaztak. Minden egyházi téma iránt érdeklődést mutatott. Rendszeresen részt vett a januári ökumenikus imahétén, megköszönte az alkalmakat, ha valamit hiányolt szóvá tette, a prédikációkra figyelt és sokat merített belőlük. A média számára lehetővé tette, hogy a világban történt

eseményekről tudomást szerezzen, és életbölcsségeivel magyarázza számomra, ő hogyan látja a politikát, az egyetemek helyzetét, vagy a város ügyeit értékelte.

Mindig úton volt a városban, délidőben vitte az ebédet az egyetemről, ha találkoztunk, nem maradt el a kérdés, hogy van a főtisztelendő plébános úr? Rendszeresen jött a KÉSZ – Keresztény Értelmiségiek Szövetsége – keszhelyi csoportjának összejöveteleire. Jelenléte, gondolatai segítettek a közösséget, szívesen jött közénk, mert nagy igénye volt a társasági életre, a beszélgetésekre, eszmecsereire. Amikor beteg lett, hamar észrevettük mert hiányzott, de reméltük még felgyógyul és újra jön a KÉSZ gyűlésekre, a vasárnapi szentmisékre. De az Élet Ura másként gondolta. Józsi bácsi itt hagyott bennünket, nemes lelkét visszaadta a Teremtőnek.

Hálásan köszönöm a Mindenhatónak, hogy ismerhettem őt, személyes figyelmével kísért engem. Nyugodjon békében!

Benedek Zsuzsanna

Professzor Úr minden nap jön. Ma is.

Professzor Úr - mert Dr. Kovács József professor emeritus, a szakma disznós Kovácsa számomra az igazi professzort, mentort jelenti - minden nap jön, ma is.

Amikor megismertem, már nyugdíjas volt, de aktív és lendületes. Mindig volt új ötlete, mindig talált új perspektívát, hogy mit is kellene tudományos alaposággal megvizsgálni, milyen aktuális sertéstartást érintő gyakorlati problémát lehetne alkalmazott kutatási módszerekkel megoldani. A magyar sertéstartók, elsősorban a kisüzemi és háztáji gazdaságok helyzete és helyzetbe hozása folyamatosan foglalkoztatta. Gyermekkorában szerzett, mélyen gyökerező tapasztalatai a kisparaszti gazdaságok megtartó erejéről arra sarkalták, hogy fáradhatatlanul küzdjön az időről időre eluralkodó szemlélettel, miszerint csak a nagyüzem a jövő útja. Szakmailag megalapozott tudását, érveit hitelesen és meggyőzően adta tovább a hallgatóinak évtizedeken keresztül. Még 90 évesen is a Kisüzemi gazdálkodás tantárgy ünnepelt oktatója volt a Georgikonon.

Kicsivel több mint egy éve már, hogy nem hallom a tanszéki közös kis folyosónkon megfontolt, ugyanakkor még bottal is energikus lépéseit. A COVID miatt, biztonsági okokból szakadt meg a hagyomány, hogy 90 éves kora fölött is besétált az egyetemre átböngészni a szakfolyóiratokat, hiszen fontos, hogy naprakész legyen a szakember. Megérkezett, zörgött a nagy kulcsosomó, nyitotta ajtaját, és tudtam, hogy pár percen belül határozottan ropog a sokat látott parketta, ahogy végig jön a sertéses irodáig, ami

annak a magyar nagyfehér törzstenyészetnek a tiszteletére van tele relikviákkal, amit 2023-ban 70 esztendeje lesz, hogy Professzor Úr elindított. Egy nagyot koppant az ajtó és már nyílt is lelkesen: „Na Zsuzsi, mi hír a disznókkal?” És megbeszéltük. A lelkemre kötötte, hogy vigyázzak rájuk. Fél évente legalább egyszer kijött a törzstenyészetbe, együtt tartottuk meg a gyakorlati küllemi bírálat órákat a hallgatóknak. Sokszor a kiállításra szánt tenyészszüldőket is együtt mustráltuk, még 2019-ben is. Ilyenkor jó volt tapasztalni, hogy örül annak, amit lát. Örül, hogy azt a keszthelyi magyar nagyfehér sertést őrizzük, amit ő megalkotott. Korábban rendszeresen ellenőrizte az állományt, besétált a fiáztatóra, nézte a tenyész kocákat, alattuk a malacokat, kutrica lapjukon az étellejesítményüket. Sosem felejttem el, amikor az egyik gyönyörű, tizedik almában 14 életerős, majd kicsattanó malacát szoptató koca kutricája előtt megállt és ezt mondta: „Az ilyen koca előtt a gazda kihúzza magát, leveszi a kalapját és elénekli a himnuszt, mert ez az állat megérdemli!”

Hát, igen. A tisztelet minden és mindenki iránt, aki megérdemli. A múltunk iránt, a nagy elődök iránt, a ránk hagyott és ránk bízott értékek iránt. Nem lehetett az ország olyan zugában utazni Professzor Úr társaságában, hogy idegenvezetőt megszégyenítő pontossággal ne tudta volna milyen híres templom, történelmi emlékhely mellett haladunk el, vagy ki az a nevezetes személy, akinek szülőhelye vagy síremléke található a közelben. Élmény volt hallgatni, kimeríthetetlen tudástár volt és rajongott a vidékért. Az utolsó szakmai beszélgetéseink során is rendszeresen csak azok voltak az aggódó, záró gondolatok: „...de mi lesz a vidékkel?” És nem akartam meghallani a csüggedést a hangjában.

Mert nincs csüggedés, hosszú, fáradhatatlan munka van, és azt csak lelkesen lehet bírni, ahogy azt jó példával előttünk járva mutatta. És hozzánk a Georgikonra lélekben Ő minden nap jön. Ma is.

Dr. Tossenberger János

Személyes emlékeim: Kovács József Professzor Úrra emlékezve

Közel fél évszázaddal ezelőtt, - a múlt évszázad hetvenes éveinek derekán egy borongós vasárnapi délutánon - amikor főiskolai hallgatóként a Baja-Dombóvár között közlekedő személyvonat fapados másodosztályán szabad helyet kerestem, - hogy időben visszajuthassak éppen megkezdett főiskolai tanulmányaim színhelyére Kaposvárra - egy széles karimás kalapot viselő, tiszteletet parancsoló, de mégis határozott közvetlenséget tanúsító úr mellett volt csak szabad hely. Az akkori kor elvárt és megkövetelt udvariasságával megkérdeztem, hogy leülhetek-e mellé? Az igenlő válasz után, helyet foglaltam és elkezdtem tanulmányozni „géptan” és „munkavédelem” jegyzeteimet, felkészülendő a következő heti zárthelyi dolgozatok megírására. Kisvártatva utastársam megkérdezte, hogy mit olvasok olyan elmélyülten? Mondtam, hogy a Kaposvári Főiskolára járok, és a jövő heti dolgozatok anyagát próbálom elsajátítani. Ezután kölcsönösen bemutatkoztunk egymásnak. Visszautazásom során gyakran tartottam szünetet a „törzsanyag inhalálásában” és olyankor útitársammal különböző témákról beszélgettünk, azaz Ő kérdezett, én meg válaszoltam. Pontosan még nem tudtam, hogy valójában kivel is utazom, de annyi bizonyos volt, hogy az illető mezőgazdasági kérdésekben meglehetősen tájékozott. Másnap próbáltam utánajárni, hogy ki is lehetett az én „különleges” beszélgető partnerem. Csoportvezető tanárom (Dr. Ballay Attiláné) segédletével megfejtettük, hogy én bizony a híres keszthelyi „Disznós Kováccsal” utazhattam. Arra akkor még nem

gondolhattam, hogy ennek az utazásnak egyes részletei pár évtized múlva is megmaradnak emlékezetemben.

Közben befejeztem főiskolai tanulmányaimat, és személyes sorsom úgy alakult, hogy első almamáteremben, a Guba Sándor nevével fémjelzett Főiskola Takarmányozástani Tanszékén helyezkedhettem el. Fiatal kutatóként egyre gyakrabban találkozhattam Kovács József professzor úrral. Első ilyen találkozásunkkor is pontosan tudta, hogy „bácskai” vagyok és mint ilyet azonnal a bizalmába is fogadott. A későbbiekben egyre gyakrabban találkoztunk. Soha nem fordult elő, hogy olyankor valami atyai jó tanáccsal ne tudott volna szolgálni, amit természetesen ízes „bácskaisággal” saját jellegzetes stílusában, megfelelő hévvel hozott tudomásomra. Mint bácskai „gyereket” mindenben segített aktív pályája során, de utána is, ...ha kellett jó tanáccsal, ha kellett akkor kísérleti állattal – amit éppen sehol sem lehetett kapni annak idején egész Dunántúlon. Én is próbáltam neki segíteni apróbb dolgokban lehetőségeimhez és tudásomhoz mérten. Tehát „Keszthely” segített „Kaposvárt”, a „bácskai” meg a „bácskait” ! Egyre intenzívebbé vált a kapcsolatunk, és így már egyetemi doktori és PhD értekezésem védésénél/megvédésénél is bábáskodott.

Egészen személyes, és máig is előttem lebegő élmény, amikor a nyilvános PhD védésemen megizzasztott jószándékú kérdésével, amely úgy hangzott: „A szabadtartásban tartott malacok foszfor-szükségletének mekkora hányadát tudjuk biztosítani a talaj foszfor-tartalmából?” A kérdés látszólag egyszerű és baráti, de nagyon sok utánjárást és számolást igényelt annak korrekt megválaszolása. Konzultáltam talajtanossal, „tábornokcsíkos” vegyészrel, de még növénykórtanossal is ... a talajlakó kártevők előfordulásának gyakorisága és azok foszfor-tartalma okán ... azaz mindenkivel, akiről azt feltételeztem, hogy a helyes válasz megadásához egy szikrányival is hozzájárulhat. Legtöbben azonban csak a fejüket vakarták. Én meg főttem saját levemben, mert, a kérdést nekem tették fel és arra nekem kellett válaszolnom, ráadásul írásban, és nyilvánosan. Többnapos utánajárást, és számolást követően a válasz az lett, hogy egy 15 kg-os választott malacnak naponta mintegy 10 kg talajt kellene felvennie ahhoz, hogy létfenntartó foszforszükségletét biztosítani tudja. Szóval ezt a „hivatalos kérdésre” adott „hivatalos választ” a nyilvános védésen fel kellett olvasnom. A reakció egy, a termen diszkrétén végig kúszó halk nevetéshullám volt,

amire a kérdést feltevő láthatóan nem számított, de a bíráló bizottság a választ elfogadta. Egy biztos: pályafutásom során sem előtte sem utána nem „szakirodalmaztam” annyit egyetlen rövid kérdés megválaszolására, mint ebben az esetben. Opponensem tehát alaposan megdolgoztatott, amit azóta is élénken őrzök emlékezetemben. Szóval ez is Kovács Professzor úr egyik oldala volt a sok közül.

Jellegzetes előadásmódjára jóval többen emlékezhetnek. Előadásai során fontosabb gondolatainak nyomatékot adva gyakran úgy rezgett a katedra asztala, hogy az azon elhelyezett (leginkább elmaradhatatlan) „gipszdisznó” gyakran elindult az asztal széle felé, a hallgatóság pedig titokban azt leste, hogy az mikor „ugrik le” onnan. Írhatnám még hosszasan az anekdoták végtelen sorát (pl. egyik amerikai útjáról tartott nevezetes beszámoló is), de nem írom, mert akik ezen emlékkönyvet majd olvassák számtalan, ehhez hasonló emléket fel tudnának sorakoztatni, saját szemszögükből nézve és láttatva.

Nekem nem adatott meg, hogy KOVÁCS professzor úr tanítványa lehessen, de az „oldalági” személyes emlékeim/élményeim messze meghaladják azt az ingerszinten, hogy az „ingert-közlő személyt” végérvényesen a szívembe zárjam. Kivételes egyéniség volt! Szakmai tudásának, habitusának, kapcsolatrendszerének és emberi tulajdonságainak összessége vitathatatlanul a magyar agrárfelsőoktatás és a magyar állattenyésztés XX. századi ikonjai közé emelte Őt, és így bebetonozott helye van az emblemikus magyar állattenyésztők nagyjainak márvány oszlopcsarnokában!

Amikor az egykori Kaposvári Egyetem Agrár-Karának utolsó dékánjaként helyeztem el az általam nagyra becsült PROFESSZOR gyászmiséjét követően a Georgikon Professzorainak közös síremlékén a megemlékezés virágait, lepergett előttem az a fél évszázad, amióta ismerhettem. Szemem sarkából kicsordultak a búcsúzás könnyei attól a tudattól és rádöbbenéstől, hogy már nem találkozhatok vele többet, és többet nem fogja feltenni elmaradhatatlan kérdését: „Mikor voltál otthon? Mi újság a Bácskában?” Válaszom most az lenne: egyre ritkábban járok már haza Jóska bácsi, akkor is leginkább a vaskúti temetőbe.

A Kaposvári Takarmányozási Szimpózium programjában elmélyedve... a 90-es évek derekán

Most, hogy már Te is legtöbb közeli és távoli hozzátartozómmal együtt a bácskai földben pihensz, ígérem Neked: legközelebb, ha hazlátogatok, Bácsborsódra is elmegyek, hogy gondolatban ismét elbeszélgethessünk egy kicsit!

Tisztelt Professzor Úr! Kedves Jóska bácsi!

Pályafutásom alatt példaképem voltál nagyon sok mindenben! Emberi nagyságod emléke életem végéig kitörölhetetlen marad, mint ahogyan sok száz, vagy ezer tanítványod is hálával és szeretettel emlékezik Rád!

Hálás vagyok a teremtő Istennek, hogy közel fél évszázaddal ezelőtt, azon a bizonyos bajai vonaton melletted biztosított szabad helyet!

Dr. Wekerle László

Kovács Józsi bácsi

A múlt század 50-es éveiben legendás volt az Állattenyésztési Kutatóintézet sertésenyésztési osztálya, Kertész Ferenc vezetésével. A csapat tagja volt a későbbi osztályvezető, majd tudományos igazgató, Csire Lajos, Berek Géza, Csóka Sándor és Kovács József is.

Józsi bácsi ezután Keszthelyre került az Egyetemre. Az Egyetem nagyon jól járt vele!

Színes egyénisége, lebilincselő előadásmódja és közvetlen modora hamar népszerűvé tették.

Jellemzője volt ízes bácskai beszéde, a szakma gyakorlatias megközelítése és a mindig aktuális mondanivaló.

Sok előadását élvezhettem – szó szerint – de nemcsak én, a mindenkori hallgatóság is. Tökéletesen lekötötte hallgatóit, soha nem volt unalmas.

Már elmúlt 70 éves, amikor egy OMÉK-on találkoztunk, ahol velem volt kisebbik fiam is. Hármasban kezdtük a beszélgetést, majd én elkószáltam, s egyedül maradtak a fiammal. Na, gondoltam magamban, kapok majd ezért a fiamtól, aki ráadásul nem is szakmabeli volt.

Legnagyobb csodálkozásomra fiam később úgy nyilatkozott, hogy nagyon élvezte a beszélgetést és az együttlétet Józsi bácsival.

Disznós Kovácsnak hívták, mivel valóban hiába volt az állattenyésztés professzora, csak ezzel az állatfajjal foglalkozott. De ezzel aztán nem akárhogyan! Legendás volt az általa felügyelt kísérleti sertéstelep, ahol úgy hiszem a legjobban érezte magát.

Józsi bácsi szerette a jó társaságot, a jóízű beszélgetéseket. Az egyik legutolsó élményem volt, amikor ún. „sertésspecialista” tanfolyamot tartottunk az Egyetemen, s hűséges munkatársa, Benedek Zsuzsanna felajánlotta, hogy mintegy a hét méltó lezárásaként megpróbálja az utolsó napra elhívni Józsi bácsit. Örömmel tudatta, hogy a Professzor úr a meghívást elfogadta, de csak rövid ideig tud maradni.

És azután Józsi bácsi elkezdett mesélni a tőle megszokott színes és élvezetes módon. Csak mesélt és mesélt, mi nagyon élveztük, az idő észrevétlenül repült, de legkevésbé őt izgatta.

Csodálatos nap volt, többé nem találkoztunk, és most nagyon jól esik, hogy így emlékezhetek szeretve tisztelt Józsi bácsira!

Elismerés és Köszönet

több évtizedes sertéstenyésztésben végzett odaadó
tenyésztői és oktatói munkájáért

Dr. Kovács József
professzor emeritusz

részére

„Egy remek tanárral eltöltött egyetlen nap többet ér,
mint ezerévnnyi szorgalmas tanulás”

Japán közmondás

Keszthely, 2020. február 19.

A hálás mindenkori hallgatók és kollégák

A gyászmisén elhangzott búcsúztató

Keszthely, 2021. október 21.

Magyarok Nagyasszonya Plébániatemplom

Dr. Kovács József (1927-2021)

1927. november 15-én született Bácsborsódon. Az elemi iskoláit szülőfalujában, középiskoláit Baján és Bácsalmáson végezte. Egyetemi végzettségét a Magyar Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának budapesti osztályán szerezte meg, itt kapott 1950-ben kitűnő minősítésű oklevelet. Ebben az esztendőben, a végzés után segédkutatói kinevezést kapott az Állattenyésztési Kutató Intézet Sertésenyésztési Osztályára. Itt bekapcsolódott a sertésenyésztési, nemesítési, tartási, takarmányozási kutatásokba.

1953-ban áthelyezéssel került a Keszthelyi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben megszervezett állattenyésztési osztályra, ahol a sertésenyésztésben megkezdett kutatásait folytatta. Megszervezte a fehér hússertés törzstenyészetet. Ez a nemesítő bázis biztosította a magyar nagyfehér hússertés kialakításához a biológiai alapokat. A keszthelyi állományból kikerült szaporító anyag az ország egész területén szerepet kapott e fajta elterjesztésében, a keszthelyi magyar nagyfehér törzstenyészet azóta is működik. 1956-ban megszervezte a sertésteljesítmény vizsgálatokat a keszthelyi kísérleti gazdaságban, mely 2006-ig, 50 éven keresztül üzemelt. 1960-ban egyetemi doktorátust, 1969-ben a mezőgazdasági tudományok kandidátusa fokozatot szerezte meg.

1969-ben megbízást kapott az Állattenyésztési Tanszék irányítására. E feladatot 29 évig látta el. Ebben az időszakban irányításával kiépült a Tanszék állattenyésztési kísérleti telepe. Külön említést érdemel a sertésenyésztési kutatómunkát magas szinten biztosító sokoldalú infrastruktúra létrehozása. Erre épülően megszervezte Keszthelyen a sertésenyésztési szakmérnök képzést, továbbá a modern tudományos felkészülést szolgáló doktorandusz képzésre akkreditált programot (PhD) is indított az „Állati

termékek minőségjavítása” témakörében. A Pannon Agrártudományi Egyetemen egy ciklusban rektorhelyettesként is tevékenykedett. Oktatói tevékenységét nyugdíjazása után is folytatta. Előadásai, cikkei nyomán nemzedékek tanulták meg a sertéstenyésztés szakmai fogásait. Az Állattenyésztés és Takarmányozás folyóiratnak több évtizeden át volt szerkesztőbizottsági tagja. Professor emeritusként továbbra is részt vett az Állattudományi Tanszék munkájában, sertéstenyésztés, kisüzemi állattenyésztés, küllemi bírálat tárgyak keretében. Oktató-kutatói munkáját 2019-ig, 68 éven át örömmel folytatta.

Szakmai tevékenységéért számos kitüntetést kapott, amelyek közül 2013.-ban a Lovagkereszt, majd 2016.-ban az „Év Agrárembere” Életmű Díj voltak számára a pályafutását összegző legfontosabb visszajelzések.

Tudományos, oktatói, valamint gyakorlati szakmai munkássága révén mind a hazai, mind a külföldi kapcsolatai kiterjedtek voltak, tevékenységével kiemelkedő elismertséget vívott ki magának. Keszthely város szakmai vonzását jelentősen erősítette azzal, hogy az általa végzett munka révén az érdeklődést, kötődést az intézményen és személyén keresztül is fenntartotta. A város elismerésül ezen példamutató életműért díszpolgári címmel jutalmazta. Szakmai érdeklődése az állattenyésztés mellett a vidék, a gazdálkodás teljes vertikumára kiterjedt. Míg erővel bírta, szabadidejében művelte szőlőjét, és maga termelte borát örömmel osztotta meg munkatársaival, kollégáival. A közösségi rendezvényeken ízesen, hangulatosan előadott történetei, adomái mindig nagy közönséget vonzottak.

A szavakat tudjuk ismételni, a hangsúlyt talán soha nem tudjuk utánozni: Gazda légy, gazda légy! – figyelmeztetett bennünket. Egész élete tapasztalatával tudta, sulykolta, hogy csak ezzel a szemlélettel lehet érdemben gazdálkodni, alkotni.

És a legfontosabb kérdés, amelyet az utóbbi években folyamatosan hallottunk tőle: Mi lesz a faluval, mi lesz a vidékkel? Várta, remélte, hogy választ kap erre az egyszerűnek tűnő kérdésre. S most ő is szülőfalujában tér örök nyugalomra, ott, ahol egyre kevesebb az élő ott lakók száma. Most magunk is kérdezhetjük: Tényleg, mi lesz a faluval, mi lesz a vidékkel?

Az ifjúság nevelésében értelemmel és érzelemmel a Georgikon iránti kötődést mélyítette, a hagyományok megbecsülésére készítette hallgatóit. Az Intézmény ősi nevének megőrzéséért, fennmaradásáért folyamatosan és érdemben küzdött. Közösségért végzett tevékenységét a Georgikon Alapítvány alapító tagjaként is folytatta. A Georgikon és Keszthely városa közéletének is ugyanolyan aktív részese volt.

„Artificem commendat opus.” – az alkotót alkotása ajánlja. Szakmai öröksége számos tanítványának, munkatársának pályára állítása, pályán tartása során adódott, s adódik tovább.

Professzor úr, Jóska bácsi, nyugodjál békében.

Dr. Polgár J. Péter

Végső nyughelye a Bácsborsód-i temetőben

„Az ember csak szánt, vet, kapál, arat. Ganét hord, újra szánt, újra vet, újra meg újra. S egyszer csak észreveszi, hogy a hajában szürke szálak vannak, megszélesedett a homloka, szakálla szürke már, s bajusza bozontos. Az ember csak észreveszi, hogy a csikóból csontos, öreg ló lett, a gyermekek szakállt eresztettek és bajuszt. A bölcsőben síró leánykák férjhez mennek, és új bölcsőt ringatnak. Az ember, ha ezeket észreveszi, meglepve megtorpan és csodálkozik. Istenem, mondja hát így... hát így vagyunk már. Eltelt az idő. Istenem, milyen kár, mondja az ember, s arra gondol, hogy milyen szép is volna, ha a csikók mindig csikók maradnának, s a gyermekek örökké gyermekek. De az csak efféle langyos gondolat, felelőtlen gondolat. Úgy a jászlon ülve lepi meg hirtelen az embert egy pillanatra, egy szomorú, álmos pillanatra. Mikor kereken csönd van az istállóban, csak ökrök egyhangú rágása hallszik, s a lovaké, ahogy a szénát ropogtatják. És néha lánc csörren, jászolfa csikordul. Valami puha és szinte jóleső szomorúság szállja meg ilyenkor az embert ott a meleg, istállószagú csendben, hogy hát igen, ez az élet rendje. A borjúból ökör lesz, az ökör húzza az ekét, aztán kidől és újra ökrök jönnek a helyére, akik egyszer szintén borjak voltak. S a borjak ketrecében már új, tejszagú orrocskák bökdösik a rácstot.

Valami csöndes és belenyugvó szomorúság van ebben az érzésben, hogy hát igen, eltelt megint egy nagy rakás idő ma holnap meglassulnak a mozdulataink, fülünk nehezebben fogja fel a zajokat, szemünk elől homályba távolodik a táj, orrunk tompább lesz az illatok iránt. S maholnap más ember ül ezen a jászlon, s más ember hallgatja az állatok csöndes rágó zaját. Igen, maholnap elfárad a lábunk, és nem tudja járni a földeket, és attól kezdve más valakinek szántanak az ekék, és más valakinek omlik a föld puhán a csizmája alatt, és a pacsirta másnak énekel.

Igen, hát ez a rend, mondja magában az ember. Ez a rend. Csak kár, hogy olyan rövid volt az egész. Hogy tulajdonképpen semmi sem történt, csak volt néhány szép és nagyszerű élmény. Volt néhány gazdag, örömtől dagadó perc, és volt néhány megaláztatás, néhány kellemetlen kaland, betegség, bánat, egyebek. És volt járkálás az eke után, volt néhány szép, kellemes mozdulat, mikor a kéz magot lendített a tavaszi föld felé, mikor a tüdő tágultan szívta be a fák virágát, évszakok illatát, mikor a láb mezők puha pázsitjára hágott. De egyéb tulajdonképpen nem történt semmi. És maholnap ennek is vége van. Ennek a kevésnek, ennek a semminek, ennek az életnek.”

Wass Albert: Mire a fák megnőnek